

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

**Diplomsko delo
visokošolskega programa**

**SVETOVNA TRGOVINSKA ORGANIZACIJA IN
SLOVENIJA**

Romana Štefančič

Ljubljana, marec 2010

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

Diplomsko delo
Visokošolskega programa

SVETOVNA TRGOVINSKA ORGANIZACIJA IN SLOVENIJA

Kandidatka: Romana Štefančič
Številka indeksa: 33299

Mentor: doc. dr. Aleksander Aristovnik

Ljubljana, marec 2010

POVZETEK

Različne mednarodne institucije in dogovori zagotavljajo nadzor na mednarodni ravni in vplivajo na liberalizacijo trgovinskih tokov. Najpomembnejša organizacija je Svetovna trgovinska organizacija (STO)

Svetovna trgovinska organizacija je mednarodna organizacija, ki se ukvarja s pravili mednarodne globalne trgovine. Njen osnovni cilj je zagotavljanje svobodne, predvidljive in nemotene trgovine med državami, s pomočjo katere bi dosegli večjo blaginjo in premostili ostale omejitve med ljudmi teh različnih držav. STO s sedežem v Ženevi je od leta 1995 naslednica Splošnega sporazuma o carinah in trgovini – GATT. Vanjo so vključene skoraj vse gospodarsko pomembne države. Njena posebna članica je Evropska unija (EU).

Slovenija je pristopila k organizaciji GATT leta 1994. Ob preobrazbi GATT-a v STO leta 1995 je obdržala svoj status in postala njena polnopravna članica. S članstvom v STO je morala sprejeti določene obveznosti, ki zadevajo tudi njeno politiko ekonomskih odnosov s tujino.

Ključne besede: Svetovna trgovinska organizacija, Slovenija, Evropska unija, GATT, mednarodna trgovina, globalizacija, liberalizacija svetovne trgovine.

SUMMARY

The various international institutions and arrangements provide supervision at the international level and have a significant impact on the liberalization of trade flows. The most important of them is the World Trade Organization (WTO).

WTO is an international organization that deals with international rules of global trade. Its primary purpose is to provide free, stable and predictable trade between the countries, to achieve greater prosperity and overcome other barriers between people of different countries. WTO is based in Geneva and since 1995 is the successor to the General Agreement on Tariffs and Trade – GATT. Almost all economically important countries are affiliated. Its special member is the European Union (EU).

Slovenia acceded to the GATT organization in 1994. When the GATT transformed into the WTO in 1995, Slovenia kept its status and became its full member. With membership of the WTO, Slovenija had to accept certain obligations, concerning its policy and economic relations with foreign countries.

Keywords: World Trade Organization, Slovenia, European Union, GATT, international trade, globalization, liberalization of world trade.

KAZALO

POVZETEK	ii
SUMMARY	iii
1 UVOD	1
1.1 Opredelitev oziroma opis problema, ki je predmet raziskovanja	1
1.2 Namen, cilj in struktura diplomskega dela	1
1.3 Predpostavke in omejitve raziskovanja	1
1.4 Predvidene metode za doseganje ciljev diplomskega dela	2
2 NASTANEK IN POMEN SVETOVNE TRGOVINSKE ORGANIZACIJE	3
2.1 Svetovna trgovinska organizacija (STO)	3
2.2 GATT kot predhodnik svetovne trgovinske organizacije	4
2.2.1 Kennedyjev krog pogajanj	5
2.2.2 Tokijski krog pogajanj	5
2.2.3 Urugvajski krog pogajanj	5
2.3 Nastanek Svetovne trgovinske organizacije	6
2.3.1 Načela multilateralnega trgovinskega sistema Svetovne trgovinske organizacije	7
2.3.2 Sporazumi Svetovne trgovinske organizacije	8
2.4 Značilnosti in funkcije svetovne trgovinske organizacije	8
2.5 Sto kot institucija	10
2.6 Članstvo v Svstovni trgovinski organizaciji	14
2.6.1 Postopek pristopa k Svetovni trgovinski organizaciji	14
2.6.2 Prenehanje članstva	16
2.7 Financiranje	17
2.8 Prednosti in slabosti trgovanja v okviru svetovne trgovinske organizacije	18
3 SLOVENIJA IN SVETOVNA TRGOVINSKA ORGANIZACIJA	20
3.1 Slovenija v pogajanjih s Svetovno trgovinsko organizacijo	20
3.2 Trgovinska politika Slovenije	21
3.2.1 Trgovinska politika Slovenije pred članstvom v Evropski uniji	22
3.2.2 Članstvo Slovenije v Evropski uniji in prevzem skupne zunanjetrgovinske politike (SZTP)	24
3.3 Spremembe za Slovenijo na nekaterih najpomembnejših področjih po vstopu v svetovno trgovinsko organizacijo	27
3.3.1 Mednarodna menjava Slovenije	27
3.3.2 Telekomunikacijsko področje	29
3.3.3 Privatizacija bank in zavarovalnic	30
3.3.4 Javna naročila	32
3.3.6 Pokojninska reforma	35
3.3.7 Trgovinska politika	36
3.3.8 Področje kmetijstva	38
3.3.9 Področje energetike	39
4 GLOBALIZACIJA IN PRIHODNOST SVETOVNE TRGOVINSKE ORGANIZACIJE	40
4.1 Opredelitev globalizacije	40
4.2 Prednosti in posledice globalizacije	40

4.3 Globalizacija svetovne trgovine.....	41
4.4 Globalizacija in Slovenija	43
4.4.1 Finančna kriza.....	44
4.5 Vloga Svetovne trgovinske organizacije v globalizaciji	45
5 PRIHODNOST SVETOVNE TRGOVINSKE ORGANIZACIJE	47
5.1 Smiselnost obstoja Svetovne trgovinske organizacije	47
5.2 Prihodnost in možne smeri razvoja Svetovne trgovinske organizacije	48
6 zaključek.....	50
LITERATURA:	52
VIRI:	54
SEZNAM SLIK IN TABEL	58
SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC.....	59
PRILOGE	61
IZJAVA O AVTORSTVU IN NAVEDBA LEKTORJA	63

1 UVOD

1.1 OPREDELITEV OZIROMA OPIS PROBLEMA, KI JE PREDMET RAZISKOVANJA

Svetovna trgovinska organizacija (STO) ima v mednarodnih ekonomskih odnosih med državami ključno vlogo. V prvi vrsti je njena naloga ustvarjati pogoje za mednarodne ekonomske odnose. Sem sodijo pravila, priporočila in funkcije mednarodne organizacije kot foruma za meddržavno koordinacijo, konzultacijo in podporo. Proces globalizacije zadevajo ves svet, zato se tudi EU (Evropska unija) in male države morajo odzivati, če želijo na te procese kakorkoli sovplivati in jih sooblikovati.

1.2 NAMEN, CILJ IN STRUKTURA DIPLOMSKEGA DELA

Namen diplomskega dela je opredeliti in proučiti STO ter njen odnos do Slovenije. Cilj je predstaviti institucionalni razvoj STO, pojasniti osnovna načela in predstaviti njeno vlogo v liberalizaciji svetovne trgovine. V diplomskem delu bom predstavila razmerja STO in Slovenije ter prisotnost Slovenije v mednarodnem trgovinskem in gospodarskem svetu.

Večji del diplomskega dela temelji na obstoječi literaturi s področja STO. Da bi bili podatki v nalogi kar najbolj reprezentativni in ažurni, upoštevam tudi informacije, ki so na voljo na svetovnem spletu. Vsebina diplomskega dela je razdeljena na pet poglavij. V začetku se osredotočam na predstavitev STO, njenega zgodovinskega ozadja vključno s povzetkom vsebine sistema GATT, nato povzamem strukturo same organizacije ter navedem področja, v katerih se udejstvuje STO, in temeljna načela, na katerih sloni celotni proces. V tretjem poglavju bom obširneje predstavila Slovenijo po osamosvojitvi in ozadje njenega vključevanja v različne mednarodne organizacije, predvsem v STO in EU, ter ukrepe in reforme, ki jih je morala sprejeti naša država, da je lahko postala del svetovnega tržnega gospodarstva. V četrtem poglavju sem utemeljila smiselnost obstoja mednarodne trgovine in s tem obstoja STO. Izpeljala in nakazala bom možne smeri razvoja oziroma moje videnje STO v prihodnosti. Peto, zadnje poglavje zajema, globalizacijo, njene vplive in posledice ter odzive mednarodne skupnosti nanjo.

1.3 PREDPOSTAVKE IN OMEJITVE RAZISKOVANJA

Predpostavljam, da se je vloga STO in prav tako Slovenije skozi desetletja počasi spreminjala in strukturirala (modernizirala), vendar njun pomen zaznamo šele danes. Poleg tega predpostavljamo, da je v tem času prišlo do nekaterih novih procesov, ki jih v času nastanka (predvsem STO) še ni bilo (npr. globalizacija, razvoj tehnologije, razpad sistemov ipd.). Kot eden najpomembnejših se nam zdi proces globalizacije.

Pojem globalizacije danes zasledimo vedno pogosteje. Prav tako veliko slišimo o mednarodni instituciji STO. V diplomski nalogi sem se omejila na vlogo STO in Slovenije, predvsem na njuno vlogo v mednarodni trgovini.

1.4 PREDVIDENE METODE ZA DOSEGANJE CILJEV DIPLOMSKEGA DELA

Gre za makroekonomsko raziskavo, saj obravnavam vlogo mednarodne institucije STO in Slovenije ter njun gospodarski proces. Raziskava bo dinamična, saj gre za analizo proučevanja procesa nastajanja in širjenja obeh.

V diplomskem delu bo uporabljen deskriptivni pristop k raziskovanju, saj temelji na opisu delovanja in razvoja določenega gospodarskega procesa. Uporabila sem naslednje metode:

- metodo deskripcije (opisala bom gospodarsko sodelovanje Slovenije z drugimi državami),
- zgodovinsko metodo (opis nastanka, razvoja in sprememb STO, Slovenije in EU),
- analitično metodo (povzela sem spoznanja in stališča drugih avtorjev ter povezala teoretične poglede z ugotovljenimi dejstvi).

2 NASTANEK IN POMEN SVETOVNE TRGOVINSKE ORGANIZACIJE

2.1 SVETOVNA TRGOVINSKA ORGANIZACIJA (STO)

Svetovna trgovinska organizacija (v nadaljevanju STO) je mednarodna organizacija, ki se ukvarja s pravili trgovine med narodi (državami članicami) na globalni ravni. Je organizacija, ki vrši, spodbuja in sprošča mednarodno menjavo med državami članicami, izpolnjuje sprejete sporazume v okviru STO ter rešuje spore, ki nastanejo pri tem. Delovanje trgovinskega sistema STO je multilateralno, kar pomeni, da so vanj vključeni skoraj vsi narodi oziroma države, ne pa vse. Zato ne moremo govoriti o vsem svetu. Gre za globalni trgovinski sporazum in hkrati za širok paket novih sporazumov in sprememb na področju svetovne trgovine, ki naj bi poskušali odpraviti sedanje pomanjkljivosti, ki jim Splošni sporazum o carinah in trgovini (GATT) ni bil kos (Gusel in Bobek, 1997, str. 95, WTO, 2009 a).

STO je pravzaprav forum, kjer se države članice oziroma njihove vlade pogajajo o sporazumih o mednarodni trgovini ter njenih pravilih, ki veljajo s sprejetjem oziroma z ratifikacijo držav članic. V okviru STO članice poskušajo s pogajanjem urediti medsebojne spore, ki nastanejo pri mednarodni menjavi. Pravzaprav so vsi sporazumi, ki tvorijo multilateralni trgovinski sistem, nastali s pogajanjem najprej (od leta 1947) v okviru GATT in od leta 1995 naprej v okviru STO.

Bistvo in struktura multilateralnega trgovinskega sistema STO so pravzaprav pravila in sporazumi, ki so bili prek pogajanj usklajeni in sprejeti s strani članic. Ti dokumenti sestavljajo tudi (pravno) osnovo multilateralnega trgovinskega sistema; članice se zavezujejo, da je njihova politika mednarodne menjave v skladu s pravili in znotraj dogovorjenih meja (WTO, 2009 a).

Širši cilj STO je povečati blaginjo vseh ljudi, tako da podpira svobodno in pošteno trgovinsko okolje. Vendar sam multilateralni sistem ni popoln. Če bi bil, ne bi bilo več potreb po pogajanjih in razvoju v času. Prav tako se vse članice ne strinjajo v vsem v okviru STO, kar pa je še večji razlog za njen obstoj. Še več: ravno nestrinjanja članic glede ureditve multilateralnega trgovinskega sistema in poteka mednarodne trgovinske menjave se rešujejo zaradi nje in v njej (WTO 2009 g).

Glavne koristi STO (WTO 2009 g):

- *Sistem pomaga ohranjati mir.* Na mir v svetu vplivata predvsem dve načeli multilateralnega trgovinskega sistema: pomoč mednarodni menjavi, da teče gladko in brez zapletov, in pošteno reševanje sporov zaradi mednarodne menjave.
- *Konstruktivno reševanje sporov.* S povečanjem mednarodne trgovine se povečujejo tudi verjetnosti sporov. STO pomaga reševati te reševati mirno in konstruktivno.

- *Pravila namesto argumenta moči zagotavljajo lažje življenje.* Pravila in sporazumi, sprejeti s konsenzom, zmanjšujejo neenakosti med državami članicami; manjšim državam zagotavljajo več vpliva, kot bi ga imele zunaj STO, kjer bi večje države svoje interese lažje uveljavljale z argumentom moči.
- *Svobodnejša trgovina zmanjšuje stroške življenja.* Protekcionizem zvišuje cene. Vpliv STO na politiko mednarodne menjave držav članic zagotavlja nižje cene blaga.
- *Preskrba: večja izbira blaga in kvalitete.* Uvoz zagotavlja dobrine, ki jih domači proizvajalci ne proizvajajo (ali ne dovolj), ki v domači državi (izven sezone) ne uspevajo (eksotične rastline, sadje, zelenjava) ipd.
- *Mednarodna trgovina povečuje prihodke.* Nižanje trgovinskih ovir omogoča porast mednarodne trgovine, kar povečuje prihodke.
- *Mednarodna menjava stimulira gospodarsko rast,* s tem pozitivno (potencialno) vpliva na ustvarjanje delovnih mest.
- *Osnovna načela povečujejo efektivnost gospodarskega sistema.* Mednarodna menjava omogoča delitev dela po državah. Omogoča, da se resursi v proizvodnji porabijo bolj primerno in efektivno.
- *Vlade držav članic so delno zaščitene pred lobiranjem vplivnih ozkih interesnih skupin.* Skupine z ožjim interesom ne morejo vplivati na odločitve vlade države članice, saj se mora vlada držati pravil in okvirov določenih, znotraj STO.
- *Sistem spodbuja dobro vladanje.* Ko država članica sprejme odločitev o pristopu k STO (o liberalizaciji mednarodne trgovine), je zaradi pravil skoraj nemogoče spreminjati odločitve in politiko nasprotne liberalizaciji. To za akterje pomeni večjo gotovost, jasnost in transparentnost trgovinskih pogojev.

2.2 GATT KOT PREDHODNIK SVETOVNE TRGOVINSKE ORGANIZACIJE

Med drugo svetovno vojno so države pričele v svojem gospodarstvu, uvajati omejitve, s tem so poskušale uravnati svojo mednarodno menjavo. Uravnavanje se je nanašalo tako na uvoz kot tudi na izvoz. S preprečevanjem izvažanja redkih dobrin so želele izboljšati preskrbo in založenost na lastnem trgu. Navkljub vojnim posledicam si je gospodarstvo večine držav hitro opomoglo in celo preseglo predvojno stanje. Zaradi vse večjih izvoznih presežkov, je narasla potreba po povečanju obsega zunanje trgovine. Pri tem pa so izvozniki naleteli na številne ovire carinskega in necarinskega značaja, ki so v teh novih razmerah postajali vse večji anahronizem (Bobek, 2002, str. 106).

Splošni sporazum o carinah in trgovini ima štiri poglavja in 38 členov¹:

- prvo vsebuje klavzulo največje ugodnosti in koncesijske listine, kar pomeni, da vse koncesije glede carin, plačil in postopka, sklenjene med dvema podpisnicama GATT, brezpogojno veljajo za vse druge podpisnice sporazuma;

¹ Povzeto po Gusel, Bobek 1997, 76-77

- drugo poglavje vsebuje določila o trgovinski politiki, ki zajema vse instrumente, razen carin;
- tretje poglavje vsebuje delovno proceduro in stališče GATT do carinskih unij, kjer so obravnavana proceduralna vprašanja;
- četrto poglavje se nanaša na trgovino in gospodarski razvoj.

Do leta 1963 je bilo v okviru GATT pet ciklov medsebojnih dvostranskih pogovorov, po letu 1963 pa trije. Predmet zgodnjih pogajalskih krogov je bilo predvsem znižanje carinskih stopenj. Na pogajanjih v zadnjih pogajalskih krogih (Kennedyjev, Tokijski in Urugvajski) pa so se ukvarjali z izpopolnjevanjem in razširjanjem prvotnih členov sporazuma (ibid., str. 107).

2.2.1 Kennedyjev krog pogajanj

Pogajanja v okviru tega kroga so trajala od leta 1964 do 1967. Po tem predlogu bi namesto dolgotrajnih pogajanj na podlagi veljavnih carinskih stopenj prešli k linearnemu znižanju vseh carinskih stopenj za 50 odstotkov njihove takratne višine. V nekaterih industrijskih državah so se carine znižale povprečno za tretjino, v nekaterih pa tudi za polovico (Tratnik M., Ferčič. A., 2002, str.89).

2.2.2 Tokijski krog pogajanj

V teh pogajanjih, ki so potekala med leti 1973 in 1979, so sodelovale 103 države in nadaljevale nadaljnjo liberalizacijo trgovine. Od sredine sedemdesetih let so se v odnosih med visoko razvitimi državami pojavila nasprotja zaradi protekcionističnih in liberalističnih interesov in potrebe notranjih trgov ter ekspanzije na zunanjih trgih. Osnovna vprašanja so obravnavali in reševali trije veliki trgovinski partnerji: ZDA, EGS in Japonska. Druge članice so svoje interese lahko uveljavljale šele, ko je prišlo do dogovora med temi tremi partnerji. Dosežen je bil je bil dogovor razvitih držav o znižanju carin in poudarek je bil tudi na zaščitni klavzuli, ki dovoljuje uvedbo kvantitativnih omejitev, izravnalnih carin in celo prepovedi uvoza v primerih, ko je domača proizvodnja resno ogrožena. Omenjeno klavzulo se je v preteklosti izrabljalo, zato so jo poskušali drugače formulirati, ampak se s koncem tega kroga pogajanj vprašanje zaščitne klavzule še ni razrešilo (ibid. str. 89.).

2.2.3 Urugvajski krog pogajanj

Po koncu sedemdesetih let se je pojavila cela vrsta necarinskih omejitev, s katerimi so države še učinkoviteje regulirale dotok blaga iz tujine. V svetovni trgovini se je razvil oster boj za izvoz, ki so ga spremljali ukrepi neloyalne konkurence in izrivanje

držav iz njihovih tradicionalnih trgov. Tako se je pojavila pobuda po osmem krogu pogajanj (ibid., str. 89).

Ta krog pogajanj je trajal osem let in se je zaključil leta 1993, končni sporazum o zaključku pogajanj pa so podpisali aprila leta 1994. Ta krog prinaša pomembne novosti na področju liberalizacije (ibid., str. 90):

- znižanje carinskih in necarinskih trgovinskih preprek,
- razširitev multilateralnih sporazumov na nekatera nova področja,
- ustanovljena je bila Svetovna trgovinska organizacija (STO), ki je s 1. januarjem 1995 nadomestila dotedanji GATT.

Tabela 1: Pogajalski krogi GATT

Pogajalski krog, leto	Kraj	Obravnavana vsebina	Število držav
Prvi krog, 1947	Ženeva	Carine	23
Drugi krog, 1949	Annecy	Carine	13
Tretji krog, 1951	Torquaj	Carine	38
Četrty krog, 1956	Ženeva	Carine	26
Dillonov krog, 1960 – 1961	Ženeva	Carine	26
Kennedyjev krog, 1964–1967	Ženeva	Carine, antidumping	62
Tokijski krog, 1973 –1979	Ženeva	Carine, necarinski ukrepi	102
Urugvajski krog, 1986 –1993	Ženeva	Carine, necarinski ukrepi, intelektualna lastnina, reševanje sporov, tekstil, kmetijstvo, pravila, ustanovitev STO itd.	125
Doha, 2001	Katar	Kmetijstvo, nekmetijski proizvodi in storitve	147

Vir: World Trade Organization 2009.

2.3 Nastanek Svetovne trgovinske organizacije

V okviru svetovnega gospodarstva se je po drugi svetovni vojni razvijala tudi svetovna trgovina. Ker jo je GATT, kot institucija, težko obvladoval, se je pojavila težnja po njeni spremembi oziroma ustanovitvi nove. Glavna razloga za ustanovitev sta bila (Sasson, 1997, str. 39):

- vse večje naraščanje konfliktov na področju mednarodne trgovine konec 80. let, ki jih GATT ni mogel obvladovati; počasno in neučinkovito reševanje antidumpinga, kjer so bile šibkejšim članicam vsiljeni nepošteni pogoji trgovanja (v tem času so nastajali tudi močni regionalni bloki, kot sta NAFTA in MECOSOUR).
- GATT ni bil sposoben učinkoviti povezati liberalizacije trgovine s finančno liberalizacijo, neučinkovite pa so bile tudi prilagoditve na nove strukturne spremembe, ki so se v tem času pojavile v svetovni trgovini.

S podpisom končnega dokumenta o zaključku pogajanj v Marakešu (aprila 1994, s strani 111 udeležencev), so se uspešno zaključila urugvajska pogajanja, ustanovljena je bila STO, to je bil doslej najdaljši krog pogajanj, saj je trajal kar osem let. V veljavo je stopil v začetku leta 1995 (Bobek, 2002. str. 125) .

Do nastanka STO je prišlo zaradi interesov članic po obvladovanju svetovne trgovine, kar je seveda lažje realizirati z mednarodnim sodelovanjem, ki temelji na zaupanju med državami članicami. Potrošniki in proizvajalci vedo, da uživajo varnost pravočasne in zadostne oskrbe. Nesoglasja glede trgovine se rešujejo v procesu poravnave sporov, s poudarkom na ustrezni interpretaciji sporazumov in obveznosti. S tem je zagotovljena uskladitev trgovinske politike različnih držav in tako zmanjšana možnost, da spor preraste v politični ali celo vojaški konflikt (ibid., str. 125).

2.3.1 Načela multilateralnega trgovinskega sistema Svetovne trgovinske organizacije

Načela GATT-a so osnova načel STO oziroma multilateralnega trgovinskega sistema. Upoštevana so v vseh sporazumih v okviru STO. V primeru STO so definirana širše in splošneje, saj je v njenem okviru več različnih področij, okolje je precej drugačno kot pred petimi desetletji. Tako so danes načela STO naslednja (Kumar, 2001, str. 183 – 184):

- *Načelo nediskriminacije*, ki je znano tudi kot pravilo največje ugodnosti, ki pravi, da država članica ne sme biti obravnavana nič manj ugodno kot katerakoli druga država članica (znižanje carinske stopnje, ki jo država A zagotovi državi B, mora veljati tudi za uvoz iz vseh ostalih držav).
- *Načelo nacionalne obravnave*, ki pravi, da uvoženo blago na trgu ne sme biti slabše obravnavano od domačega blaga. To pomeni, da se trgovinske ovire lahko uporabljajo le pri prestopu meja ter da se ukrepi notranjih politik ne uporabljajo kot dodatne trgovinske ovire.
- *Načelo preglednosti pogojev* za dostopna trge držav članic, z željo po povečevanju dostopnosti trgov.
- *Načelo poštenega tržnega tekmovanja*: kar pomeni, da podjetja pri izvozu ne smejo uporabljati cenovnega dumpinga, države pa ne nedovoljenih oblik izvoznega pospeševanja.
- *Načelo recipročnosti*, ki ima namen spodbujati multilateralno trgovinsko liberalizacijo, saj zahteva, da država, ki dobi določeno koncesijo, v zameno ponudi primerljivo koncesijo.
- *Načelo izjem* zagotavlja nekaj manevrskega prostora državam, ki so zašle v večje notranje težave (možno začasno povečanje trgovinskih ovir), tistim ki želijo hitreje liberalizirati medsebojno zunanjo trgovino od trenda splošne liberalizacije (pravila za oblikovanje carinskih unij in ekonomskih integracij) in nerazvitim državam (možnost izkoriščanja klavzule največje ugodnosti brez recipročnih koncesij) (Damijan, 2003, str. 134).

2.3.2 Sporazumi Svetovne trgovinske organizacije

V urugvajskem krogu je bilo sprejetih 60 sporazumov. Usklajena in sprejeta pravila so temelj STO in njenega delovanja. Sporazumi STO obsegajo (WTO, 2009 h):

- Sporazum o blagu – GATT,
- Sporazum o storitvah – GATS,
- Sporazum o intelektualni lastnini – TRIPS,
- Sporazum za reševanje sporov – DSU,
- Sporazum o investicijah – TRIMS.

Sporazumi izražajo načela liberalizacije² in dovoljenih izjem, vsebujejo zagotovila in obveze individualnih držav članic o znižanju carin in ostalih trgovinskih ovir ter o odprtju trgov za storitve, določajo procedure za reševanje sporov, v njih je predpisano ravnanje z državami v razvoju, zagotavljajo transparentnost trgovinskih politik z obveščanjem STO s strani vlad držav članic in rednimi revizijami le-teh. O sporazumih se pogaja praktično ves čas in pod okriljem STO se lahko dodaja nove sporazume.

Tabela 2: Dodatna področja v okviru GATT in GATS

ZA PODROČJE BLAGA (GATT)	ZA PODROČJE STORITEV (GATS)
Kmetijstvo	Trgovina na področju civilnega letalstva
Sanitarni in fitosanitarni ukrepi	Odprema
Tekstil in oblačila	Finančne storitve
Tehnično-trgovinske ovire	Telekomunikacije
Investicijski ukrepi	Mobilnost ljudi
Antidumping	
Carinsko vrednotenje	
Predodpremna kontrola	
Pravila o poreklu blaga	
Uvozna dovoljenja	
Subvencije in izravnalni ukrepi	
Posebni zaščitni ukrepi	

Vir: World Trade Organization 2009.

2.4 ZNAČILNOSTI IN FUNKCIJE SVETOVNE TRGOVINSKE ORGANIZACIJE

Z nalogami STO, postavljenimi v Marakeškem sporazumu, naj bi organizacija prispeva k obremenitvi mednarodne ekonomije, kar naj bi pomenilo povečanje investicij, zaposlenosti in enakomerno rast realnega dohodka po vsem svetu. To bi

² S pomočjo načel in pravil zapisanih v vseh sporazumih države članice delujejo nediskriminirano znotraj multilateralnega trgovinskega sistema, ki določa njihove pravice in obveznosti. Vsaka država ima zagotovljeno, da bodo njeno izvozno blago in storitve (in lastninske pravice) obravnavali pravično in konsistentno na trgih drugih držav članic. Države v razvoju in najmanj razvite države imajo potrebno prožnost pri implementaciji obveznosti.

ob širjenju proizvodnje in trgovine z blagom in storitvami, ob najugodnejši izrabi svetovnih virov skladu in cilji uravnoveženega razvoja in ob prizadevanju varovanja okolja pripelje do dviga svetovne življenjske ravni (Bogataj, 1997, str. 32).

Člen II: Za temeljno nalogo STO globalno opredeljuje zagotavljanje splošnega institucionalnega okvirja za trgovinske odnose med njenimi članicami v zvezi s sporazumi in z drugimi pravnimi instrumenti, ki jih vključujejo aneksi k STO sporazumu (Tratnik, 1999, str. 75).

Sicer pa ima STO, s členom III, šest konkretnije opredeljenih nalog (UL RS 36/1995):

- *omogočati implementacijo, administracijo in delovanje STO sporazuma* ter multilateralnih in plurilateralnih sporazumov iz aneksov;
- *zagotavljati stalni forum za multilateralna trgovinska pogajanja* med članicami in predstavljati okvir za izpolnjevanje dosežkov teh pogajanj, na podlagi odločitev, ki jih utegne sprejeti Ministrska konferenca. Periodičnih krogov pogajanj, ki so bili značilni za GATT, torej ni več. Pogajanja o nadaljnji liberalizaciji svetovne trgovine so postala stalen in neprekinjen proces;
- *upravljati z mehanizmom za reševanje sporov;*
- *nadzorovati trgovinsko politiko držav članic;*
- *tehnična pomoč in izobraževanje v deželah v razvoju;* privatizacija šolstva in zdravstva, socialno varstvo, urejanje transporta, pridobivanje neprofitnih stanovanj;
- *sodelovati z Mednarodnim denarnim skladom ter Mednarodno banko za obnovo in razvoj* in njenimi pridruženimi agencijami z namenom doseči večjo skladnost pri določanju svetovne gospodarske politike.

Glede na delovanje značilnosti STO, lahko strnjeno opišemo v sledečih točkah (Bobek, 2002, str. 135):

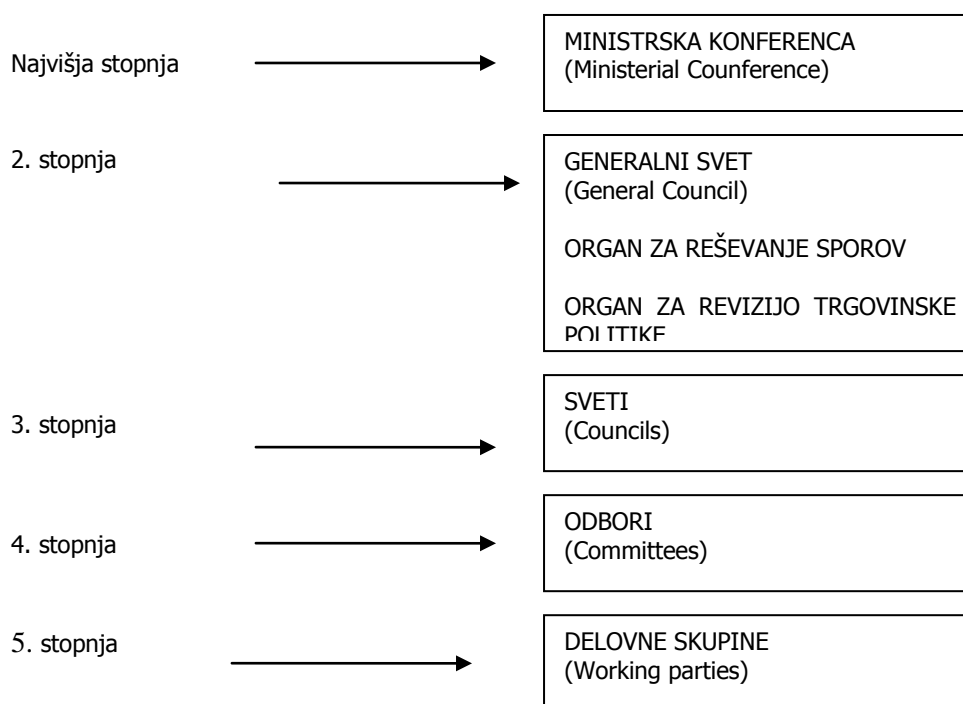
- *Univerzalnost organizacije*, ki naj bi zagotavljala večjo pravno varnost v mednarodnih trgovinskih odnosih in uveljavljala utečen in učinkovit mehanizem reševanja mednarodnih trgovinskih sporov. Hkrati naj bi spodbujala rast svetovne trgovine z blagom in storitvami, tako da se vsa vprašanja mednarodne trgovine in posredno gospodarskega razvoja obravnavajo v STO. Države v sodelovanju z MDS ter WB zavezujejo dogovori.
- *Izgrajen način reševanja mednarodnih trgovinskih sporov*, ki se rešujejo v točno določenem postopku in v točno določenih rokih.
- *Možnost spremembe načina glasovanja*; če ni konsenza, lahko STO sprejema odločitve, ki z večino glasov obvezujejo vse države, kar prej na osnovi GATT47 ni bilo mogoče.
- *Strožji in trdneje postavljeni kriteriji* za izpolnjevanje obveznosti držav ob večjih in doslednejših pooblastilih organov STO.
- *Natančneje določeni in bolj zavezujoči postopki* notifikacije držav v zvezi z izvajanjem sporazumov.

- Ne smemo pozabiti, da se našteje naloge in lastnosti izvajajo širše kot v primeru GATT-a – sedaj poleg področja za blago (GATT) tudi za storitve (GATS) in zaščito pravic (TRIPS) (Kenda in Bobek, 2003, str. 321-322).

2.5 STO KOT INSTITUCIJA

Sto je mednarodna organizacija, zato je tudi njena organizacijska struktura zelo podobna strukturam drugih mednarodnih organizacij. Struktura STO je določena s IV. členom Sporazuma STO (Bjelić, 2002, str. 109). Najvišji organ je Ministrska konferenca. Njej je podrejen Generalni svet STO, na katerega Ministrska konferenca prenaša naloge med zasedanji, hkrati pa opravlja tudi vsakodnevna opravila v okviru organizacije. Generalni svet lahko ustanovi pomožne svete (Councils), ki so mu podrejeni. Ti so pomembni za natančno in poglobljeno delo. Sveti lahko svoje pristojnosti prenašajo na odbore (Committees), ki nadzirajo vsa posamezna vprašanja v okviru Sporazuma. Ustanovijo lahko Delovne skupine (Working parties). Tehnično izvedbo nalog opravlja Sekretariat STO, ki je administrativni organ. Poleg teh pa so ustanovljeni še drugi pomožni organi, namenjeni boljšemu in hitrejšemu delovanju pri opravljanju nalog (WTO, 2009 e).

Slika 1: Organizacijska struktura STO

Vir: World Trade Organization 2009.

Prva raven. Ministrska konferenca je najvišji organ STO, določa vrsto nalog, med katerimi so: izobraževanje posameznih organov, določanje rednih in izrednih zasedanj, določanje dnevnega reda zasedanj, izbor predsednikov in delovnih teles za vsako zasedanje posebej, imenovanje generalnega direktorja, najvišjega organa Sekretariata oziroma administrativnega organa STO, odločitve o sprejemu novih članic; odloča o sodelovanju STO z drugimi mednarodnimi organizacijami, odločanje o prekinitvi obstoječih in o sklepanju novih plulateralnih trgovinskih sporazumov, predaja naloge podrejenim, nižjim organom, kontrolira delo podrejenih organov, dopolnjuje in spreminja statut STO (ibid.).

Tabela 3: Ministrske konference STO

konference	Kraj, datum, število udeleženi države članice STO	Osnovne teme	Najpomembnejša področja in značilnosti
1.	Od 9. do 13. decembra 1996, Singapur. Več kot 100 držav članic STO	Ocena dela v STO v okviru določb Urugvajskega kroga, razvoj svetovne trgovine, delovni program STO ter njegova razčlenitev, razvoj svetovnega kmetijstva.	Vprašanje antidumpinga, carinska vrednotenja, reševanje sporov, liberalizacija telekomunikacij, finančnih storitev in informacijskih tehnologij ...
2.	Od 18. do 20. maja 1998, Ženeva (Švica) 132 držav članic STO.	Ocena dela STO v predhodnem obdobju, določitev datuma naslednje ministrske konference, izbor vodilnih naslednje konference, sprejemanje ministrskih odločitev in deklaracije.	Delovni program po spremembi sporazuma WTO, 50 let obstoja trgovinskega sistema, razvoj najmanj razvitih držav, deklaracija o globalni elektronski trgovini, pojav prvih protestov.
3.	Od 30. novembra do 3. decembra 1999, Seattle. 122 držav članic.	Revizija dela STO in ocena spremembe Sporazuma STO, izbor vodilnih naslednje konference, odločitev o kraju in datumu naslednje konference, pojasnitev ministrske deklaracije in dogovor o prihodnjem delovanju STO, ustanovitev štirih delovnih skupin.	Množične demonstracije nevladnih organizacij in sindikatov, priprava na milenijsko konferenco, problem: bogati–revni.
4.	Od 9. do 13. novembra 2001, Doha (Katar). 142 držav članic STO, včlanitev Kitajske.	Ocena dela, dnevni red za prihodnjo konferenco, politične smernice STO, forum za reševanje političnih vprašanj, podrobni programi in cilji.	Okolje, kmetijstvo, spremembe, vprašanje pravil, singapurska vprašanja, intelektualna lastnina, zdravila.
5.	Od 10. do 14. septembra 2003 Cancun (Mehika). 146 držav članic.	Ocena dela, pogajanja o ukinitvi kmetijskih izvoznih subvencij, odločitev o kraju in datumu naslednje konference.	Sprejetje dveh manj razvitih držav, kmetijstvo, naložbe multinacionalk, konkurenčna politika, transparentnost vladnih nabav, transport, spremljajoči protesti.
6.	od 13. do 18. decembra 2005, Hong Kong (Kitajska). 149 držav članic.	Ocena dela, liberalizacija kmetijstva, dogovor o postopni odpravi kmetijskih subvencij do leta 2013.	Kmetijstvo, različni pogledi med ZDA in EU, spremljajoči protesti, liberalizacija svetovne trgovine.
7.	Od 30. novembra do 2. decembra 2009, Ženeva. 154 držav članic.	Nadaljevanje pogajanj o liberalizaciji trgovine, pregled razvoja globalnega trgovinskega sistema.	Podnebne spremembe, gospodarska kriza, multilateralno urejanje svetovne trgovine.

Vir: World Trade Organization 2009.

Seje ministrske konference potekajo najmanj enkrat na dve leti, odločitev o sledeči konferenci sprejmejo na koncu zasedanja trenutne. Predpisana je s pravili procedure STO. Zahtevajo jih lahko Ministrska konferenca, Generalni svet ali članica STO, in sicer z večinsko podporo drugih članic (ibid.).

Druga raven. Generalni svet STO vodi delovanje organizacije in sprejema odločitve v okviru smernic ministrske konference. Generalni svet je izvršilni organ. Njegova funkcija je določena s Sporazumom STO. Sestavljajo ga stalni predstavniki vseh držav članic, ki se sestajajo na dva meseca, na željo Ministrske konference tudi izredno in zanjo sestavljajo poročila. Generalni svet v določenih situacijah prevzema odgovornosti Organa za reševanje sporov³ in Organa za nadzor trgovinskih politik⁴.

Njegove naloge so: sprejemanje odločitev med dvema zasedanjema ministrske konference na podlagi smernic najvišjega organa, izbor vodilnih članov določene ministrske konference, izvrševanje nalog, ki jih določa Ministrska konferenca, upoštevanje pravil procedure ...

Tretja raven. Sveti STO za vsa področja trgovine (Svet za trgovino z blagom, Svet za trgovino s storitvami, Svet za tržne vidike pravic intelektualne lastnine) delujejo pod nadzorom Generalnega sveta STO. Njihovo delovanje ureja Sporazum o STO, določene naloge pa jim nalaga tudi Generalni svet STO. Njihova najpomembnejša naloga je nadzor multilateralnih sporazumov.

Četrta raven. Odbori STO ki delujejo pod okriljem posameznih svetov. Ustanovijo jih lahko posamezni sveti, Generalni svet ali pa sama Ministrska konferenca. Sveti imajo tudi pristojnost, da potrdijo posamezne programe odborov ter pravila njihovega delovanja. Ustanovijo jih, če je to potrebno. Organi, ki jih je ustanovila Ministrska konferenca, in tisti, ki so določeni na podlagi multilateralnih trgovinskih sporazumov, so odgovorni Generalnemu svetu, obveščajo ga o svojem delovanju. Ta svet je pristojen tudi za dodeljevanje nalog organom.

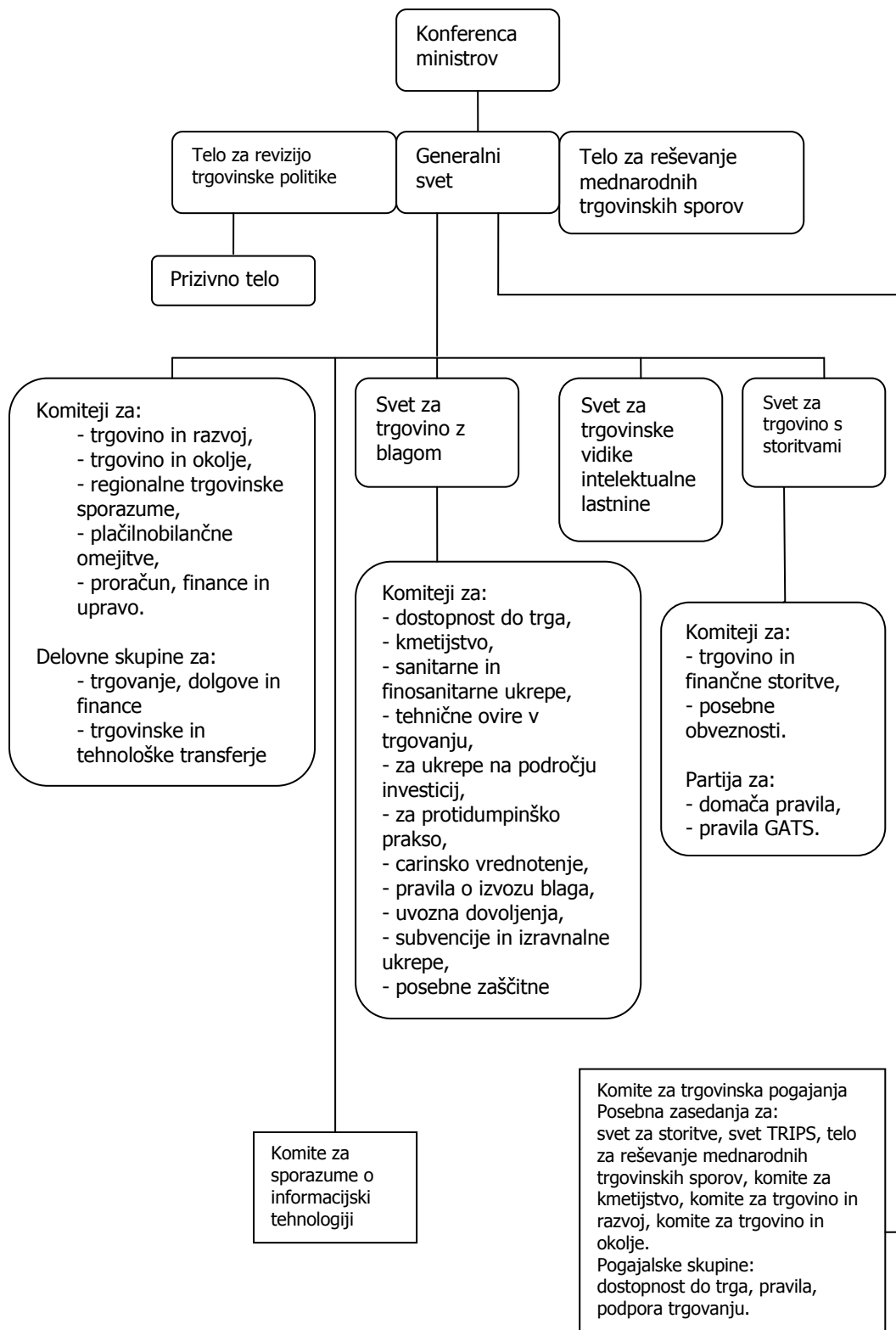
Peta raven. Delovne skupine STO so bile ustanovljene za reševanje konkretnih problemov. Ustanovi jih kateri koli organ na višjih stopnjah hierarhične strukture, tako kot višji organi lahko ustanovijo pomožne organe, ki so jim podrejeni in jim pomagajo pri realizaciji.

Sekretariat STO ima sedež v Ženevi, vodi ga Generalni direktor. Odgovoren je za administrativno in tehnično pomoč za svete, komisije, delovna telesa in pogajalske skupine ter za pogajanja in implementacijo sporazumov. Tehnično pomoč nudi tudi državam v razvoju, še posebej najmanj razvitim državam. Ekonomisti in statistiki analizirajo trgovinske politike in njihovo učinkovitost. Med naloge Sekretariata spadajo tudi pristopna pogajanja za nove članice in zagotavljanje nasvetov glede članstva v STO vladam držav kandidatk (WTO, 2009 e, 2009 h).

³ Pristojnosti Organa za reševanje sporov so predpisane z Dogovorom o reševanju sporov. Ta organ imenuje svojega predsednika in določa pravila za opravljanje nalog, za katere je pristojen.

⁴ Organ za nadzor trgovinskih politik je reguliran z mehanizmom nadzora trgovinskih politik.

Slika 2: Struktura STO

Vir: World Trade Organization 2009.

Tabela 4: Odbori v STO

USTANOVITELJ ODBORA	ODBOR
Ministrska konferenca	<ul style="list-style-type: none"> - Odbor za trgovino in razvoj - Odbor za proračunska, finančna in administrativna vprašanja (upravo) - Odbor za plačilnobilančne omejitve
Generalni svet	<ul style="list-style-type: none"> - Odbor za trgovino in okolje - Odbor za regionalne trgovinske sporazume
Svet za trgovino z blagom	<ul style="list-style-type: none"> - Odbor za tržni pristop - Odbor za poljedelstvo - Odbor za antidumpinške stopnje - Odbor za reševanje tehničnih ovir trgovine - Odbor za pravila porekla blaga
Svet za trgovino s storitvami	<ul style="list-style-type: none"> - Odbor za specifične obveznosti - Odbor za trgovino s finančnimi storitvami
Svet za tržne vidike pravic intelektualne lastnine	
Plulateralni trgovinski sporazumi	<ul style="list-style-type: none"> - Odbor za trgovino s civilnimi letali - Odbor za državno potrošnjo (nabavo) - Mednarodni svet za mleko in mlečne izdelke - Mednarodni svet za meso

Vir: World Trade Organization 2009.

2.6 ČLANSTVO V SVSTOVNI TRGOVINSKI ORGANIZACIJI

2.6.1 Postopek pristopa k Svetovni trgovinski organizaciji

Najvažnejši element vsake organizacije so njene članice⁵. Sporazum o STO uvaja enovit pristop v družčino Urugvajskega kroga. To pomeni, da mora vsaka država izpolnjevati in sprejeti vse pogoje, postavljene na tej konferenci. Država nima pravice do rezerve pri določenih obveznostih, razen če se s tem strinjajo vse članice STO. Večstranski trgovinski sporazumi iz aneksa 4 so pri tem izjema.

Pogoji za članstvo v STO so predpisani v XI. in XII. členu Sporazuma o STO. Po IX. členu so to t.i. originalne članice STO. To so tiste države in avtonomna carinska območja, ki so bile članice GATT-a na dan ustanovitve STO in so sprejele Sporazum o STO ter druge multilateralne sporazume (ti pogoji so veljali do leta 1996, potem pa je podlaga za sprejem članic v STO izključno XII. člen Sporazuma o STO ter dokument Sekretariata WT/ACC/1). Hkrati morajo biti njihovim pogodbam z GATT-om dodane listine koncesij (dovoljenj) o obveznosti in o specifičnih obveznostih. Za članice STO velja načelo suverene enakosti, kar pomeni, da ima pri odločitvah vsaka članica en glas (Bjelić, 2002, str. 7 – 128). Ker se neka odločitev ponavadi sprejme z

⁵ Države članice so prikazane v prilogi št. 1.

2/3 večino, se mnoge članice združujejo v interesne skupine (npr. Četvorka – Quard: ZDA, EU, Japonska in Kanada).

Pristop poteka v štirih korakih:

- predstavitev zainteresirane države. Država sama oziroma njena vlada pripravi predstavitev in opis vseh vidikov njene trgovine in trgovske in ekonomske politike (vse, kar vpliva na sporazume STO). Posebna delovna skupina za pristop te države (v njej lahko sodelujejo vse države članice) podrobno pregleda in analizira pripravljeno vsebino.
- Pogajanja o splošnih vsebinah, ki jih zainteresirana država lahko ponudi vsem ostalim državam članicam. Sledijo bilateralna pogajanja zainteresirane države z vsemi zainteresiranimi državami članicami (vsaka ima lahko svoje pogoje in trgovinske interese) o carinah, dostopnosti trgov, trgovinski politiki ipd; ti dogovori s članstvom postanejo obveze zainteresirane države in kasneje polnopravne članice, veljajo za vse države članice (načelo nediskriminacije). Celotna pogajanja so lahko zelo zapletena in obširna.
- Delovna skupina po zaključenih pogajanjih pripravi poročilo z zaključnimi pogoji pristopa in pripravi osnutek pristopne pogodbe s seznamom (in opredeljenimi roki) obvez, dogovorjenih s pogajanci.
- Vsi pripravljene dokumenti (poročilo, pogodba in seznam) so predstavljeni Generalnemu svetu ali Ministrski konferenci. Zainteresirana država lahko podpiše pogodbo in pristopi k STO, v večini primerov (če tako predpisuje zakonodaja zainteresirane države) mora to pogodbo ratificirati še njen parlament.

Razlika med STO in ostalimi mednarodnimi organizacijami je v tem, da STO poleg držav sprejema tudi avtonomna carinska območja⁶, medtem ko jih druge mednarodne organizacije ne. Cilj STO je v mednarodno trgovanje pridobiti kar največ območij. Poleg tega pa je za vrsto trgovinskih odnosov značilno svobodno trgovanje, ki ni nujno pod vplivom zakonov določene države.

Lahko se pojavi težava pri priznavanju neke države kot države v razvoju ali razvite države. Tudi zloraba statusa države v razvoju zaradi njegovih ugodnosti. Vsaka država članica STO ima pravico zaprositi za ta status, mora pa dobiti privolitev ostalih držav članic. Tako so zlorabe možne v manjšem obsegu. Pogoji za članstvo za manj razvita območja so prirejani in vsebujejo olajšave: podaljšani rok za vstop v STO, pomoč pri pospeševanju izvoza prek Mednarodnega trgovinskega centra (ITC), izkoriščanje sredstev iz razvojnih skladov, tehnična pomoč in druge. Status nerazvitih jim mora priznati OZN (UN – United Nations). Takih držav je danes v svetu 48, 29 izmed njih je članic STO, te so deležne posebnih privilegijev in pomoči pri razvoju njihove trgovine (WTO, 2009 k).

Neka država ali avtonomno carinsko območje ima lahko pred pristopom v članstvo STO status opazovalca, ki ga odobri Generalni svet. Namen tega je priprava na članske obveznosti in odgovornosti, od datuma odobritve traja pet let, nato pa lahko

⁶ Posebna članica STO je EU, ki je mednarodna organizacija.

zaprosi za podaljšanje tega statusa ali za sprejem v članstvo STO (Bjelić, 2002, str.87). Pogoje za status opazovalca⁷ določajo smernice za status opazovalca vlad v STO.

Država opazovalka⁸ mora posredovati informacije o ekonomski in trgovinski politiki, o katerih razpravljajo na sestankih splošnega sveta. Predlog za razpravo lahko da država opazovalka ali katerakoli članica STO. Lahko je povabljena tudi na sestanke organov (status lahko pridobi z odobritvijo zahteve ali pa s pozivom določenega organa STO), v katerem ima status opazovalke. Sekretariat STO pa takim državam nudi tehnično pomoč.

V zadnjem času je trend povezovanja držav članic v skupine in zveze znotraj STO. Gre za združevanje (posameznih) interesov in za pogajanja najprej v skupini in šele nato s STO oziroma z drugimi državami članicami. Povezovanje v koalicije je rezultat globalizacije in ekonomskih integracij na različnih nivojih (carinske unije, sporazumi o prosti trgovini, skupni trgi). Prav tako je pomemben razlog povezovanje zaradi povečanja vpliva in pogajalskih moči manjših držav. Najobširnejša, vsestranska med skupinami, zvezami ali koalicijami je EU (uradno v STO kot European Communities), sledijo Združenje južno- in vzhodnoazijskih narodov – ASEAN (Association of South and East Asian Nations), skupni trg južne cone – MERCOSUR (The Southern Common Market), Severnoameriški sporazum o prosti trgovini – NAFTA (North American Free Trade Association), najmanj razvite države, afriška, karibska in pacifiška skupina – ACP (African, Caribbean and Pacific Group), latinskoameriški ekonomski sistem – SELA (Latin American Economic System), Carins Group (za liberalizacijo trgovine s kmetijskimi proizvodi), The Quad, The Quint ali The Six ali G-6, The New Quad, non – G-6 ali Oslo Group, G-10 itd.

2.6.2 Prenehanje članstva

Prenehanje članstva v STO ureja XV. člen Sporazuma o STO. V njem je zapisano, da lahko članica prekine svoje članstvo v STO s t.i. umikom od Sporazuma o STO. Umik upoštevajo, če se tako odloči članica sama. Generalni direktor STO mora prejeti pisno obvestilo o prekinitvi članstva oziroma njenem umiku. Šest mesecev kasneje se članstvo prekine. Ravno tako mora biti umik iz multilateralnih pogodb v pisni obliki predan generalnemu direktorju STO. V kolikšnem času se pogodba dejansko prekine, je odvisno od njene vrste (Kennedy, 2001, 67– 95; WTO, 2009 h,2009 I).

⁷ Obstajajo tri vrste držav opazovalk; države in avtonomna carinska območja, ki so dejansko pristopili h GATT-u, države, ki niso postale članice GATT-a, države, ki so bile opazovalke v postopku pristopa h GATT-u, vendar niso pristopile; oddale pa so prošnjo za status opazovalke.

⁸ Države opazovalke so prikazane v prilogi št. 2.

2.7 FINANCIRANJE

Letno poročilo o proračunu in finančnem stanju (gre za poslovno leto) mora generalni direktor predložiti Odboru za proračunska, finančna in administrativna vprašanja, ki ga je leta 1994 ustanovil že Pripravljalni odbor STO. Le-ta ne podlagi analize letnega poročila posreduje svojo oceno Splošnemu svetu, ki mora sprejeti to oceno z večino glasov (2/3) (Sporazum o STO, VII. člen). Proračun STO se od njenega nastanka iz leta v leto zvišuje, financiran je s prispevki držav članic. Generalni svet na podlagi določil Odbora za proračunska, finančna in administrativna vprašanja določi, koliko mora vsaka članica prispevati v proračun. Po objavi letnega poročila o proračunu se določijo deleži vplačil za posamezne države članice in le-te dejansko pričnejo z vplačili⁹. Proračunska sredstva STO so namenjena za izdatke Sekretariata STO in izdatke Prizivnega organa STO.

Za države članice, ki pravočasno ne izpolnjujejo svojih finančnih obveznosti do STO, Svet določi posebne ukrepe. Ponavadi v obliki zamudnih obresti. Proračun za leto 2008 je znašal 184.891.500 CHF. 180.483.300 CHF je bilo odhodkov za potrebe Sekretariata in 4.408.200 CHF za Prizivni organ in njegov sekretariat (WTO, 2009 n).

Tabela 5. Proračun STO v letih 2001–2009

LETO	PRORAČUN V CHF
2001	131.305.610
2002	140.313.850
2003	154.954.350
2004	157.060.700
2005	164.131.000
2006	170.274.150
2007	176.865.250
2008	180.483.300
2009	189.257.600

Vir: World Trade Organization 2009.

V okviru STO so ustanovljeni tudi številni razvojni skladi z namenom usposabljanja najmanj razvite države (Least Developed Countries – LCD) in države v razvoju, ki jim omogočajo trgovanje. Z njihovimi sredstvi razpolaga STO, namenjena so izključno za načrtno usposabljanje in tehnično sodelovanje manj razvitih območij, ki vodita v uspešno mednarodno trgovanje (WTO, 2009 k, 2009 l).

⁹ Relativna velikost zneska vplačil je odvisna od ocenjenih stroškov dela STO (Sporazum o STO, VII. člen), ker jih pokrivajo skupna sredstva proračuna STO. Minimalni delež prispevkov je proračuna predpisan za manj razvite države, ki ne predstavljajo znatnega deleža trgovine.

2.8 PREDNOSTI IN SLABOSTI TRGOVANJA V OKVIRU SVETOVNE TRGOVINSKE ORGANIZACIJE

Sistem STO sicer ne more narediti vseh držav enakovrednih, lahko pa zmanjša nekaj neenakosti, tako da majhnim državam kot je Slovenija, in da več glasov in sprostijo največjo moč pri zapletenih pogajanjih v oblikovanju sporazumov z vsako od njenih številnih trgovinskih partneric (WTO, 2009 c).

Trgovinska politika vpliva na cene, ki jih plačujemo za hrano, oblačila, potrebščine in razkošje, ter na vse drugo kar spada zraven. Trgovinski sistem STO vpliva na nižanje ovir prek pogajanj in spoštuje načelo nediskriminacije. Rezultat je zmanjšanje stroškov proizvodnje (ker je uvoženo blago uporabljeno v proizvodnji cenejše) in zmanjšanje cene končnih izdelkov in storitev ter posledično nižjih stroškov življenja (WTO, 2009 c).

Trgovina pospešuje ekonomsko rast, ekonomska rast pa pomeni več delovnih mest. Res je, da nekatere službe s širjenjem trgovine izginjajo, vendar slika ni po vsem svetu enaka. Povprečen čas iskanja delovnega mesta, z istimi delovnimi zahtevami, je lahko daljše v eni državi kot v drugi. Z drugimi besedami: nekatere države so boljše v reguliranju delovnih mest kot druge, ker imajo učinkovito politiko reguliranja. Mednarodna trgovina dovoljuje delitev tudi dela tudi med državami, kar omogoča, da so surovine za proizvodnjo izrabljene bolj primerno in učinkovito. Trgovinski sistem STO¹⁰ nam ponudi več, ker pomaga povečevati učinkovitost in znižuje stroške (zaradi pomembnosti načel¹¹, umeščenih v sistemu) (WTO, 2009 c).

Pravila v okviru STO zmanjšujejo korupcijo. Posebne oblike trgovinskih ovir povzročajo dodatno škodo, ker vzpodbujajo korupcijo in druge oblike slabega vladanja. Ena izmed ovir, so kvote, katerih limit umetno dviguje cene, ustvarja velike dobičke in vzpodbuja korupcijo, v kolikor se da prednost nekaterim trgovskim subjektom. Zato so se vlade držav članic dogovorile, da mora STO stremeti k odpravljanju kvot. Države se branijo pred lobiranjem ozkih oziroma omejenih interesov nekaterih skupin, zato se osredotočajo na interese vseh ekonomij.

¹⁰ Rose (2002, str. 1-22) je poskušal dokazati, kakšen vpliv na rast zunanje trgovine ima članstvo v STO. V svoji analizi je uporabil podatke 175 držav v razdobju več kot petdesetih let ter prišel do zaključka, da članstvo v STO nima posebne vloge pri spodbujanju zunanje trgovine. Isti avtor (2004, str. 1-13) je preučeval tudi, kakšen vpliv ima STO na stabilnost zunanje trgovine. V svoji analizi je prav tako uporabil 175 držav ter njihove podatke o zunanji trgovini, ter ugotovil da članstvo v STO statistično nima večjega vpliva na stabilnost trgovine.

¹¹ V situaciji, v kateri vsaka država postavi različna načela in različne carine za uvoz, za različne trgovinske partnerje, bi moralo podjetje, ki želi za svojo proizvodnjo uvoziti surovino ali sestavne dele, moralo narediti ločene izračune o različnih carinskih stopnjah in preučiti vsak predpis, ki se nanaša na proizvod, za vsako državo posebej. Trgovinski sistem omogoča podjetju le pregled cen surovine oziroma izdelka, ki ga želi uvoziti (WTO, 2009 c).

Vendar tudi v tako dobro zasnovanem sistemu obstajajo tudi slabosti, ki bi jih bilo potrebno odpraviti. Največji problem sistema proste trgovine je, da so pravila trgovanja v prid bogatim državam. Zato se prepada med državami, ki imajo v rokah moč in nadzor, in med državami, ki so predmet nadzora in izkoriščanja, vedno bolj pogloblja. Kateri so tisti elementi, ki preprečujejo pravično delitev trgovanja (WTO, 2009 c)?

- Bogate države preprečujejo dostop izdelkov iz držav v razvoju z visokimi uvoznimi carinami, hkrati pa si lahko privoščijo subvencionirati kmetijsko proizvodnjo in s tem na svetovnem trgu umetno znižujejo ceno. Zaradi tega kmetje iz revnejših držav, kjer ni denarja za subvencije, niso konkurenčni.
- Velika nacionalna podjetja, zaradi svojega monopolnega položaja, postavljajo lastna pravila igre in se ne ozirajo na spoštovanje mednarodne zakonodaje na področju varstva otrokovih pravic, mednarodnih standardov dela in okoljskih standardov.
- V revnih državah varstvo intelektualne lastnine ni zaščiteno, kar izkoriščajo bogate države, kajti bogate države imajo v STO veliko večjo moč in velikokrat preglasujejo države v razvoju.
- Mednarodne institucije, v zameno za posojila, državam v razvoju postavljajo pogoje. Dejansko jih silijo odpirati trge in v razvojno neprimerne investicije, ki dolgoročno ne prinašajo koristi tistim, ki najbolj potrebujejo pomoč.
- Bogate države niso uvedle pravične regulative patentnih pravic. Če bi si države v razvoju lahko privoščile nove vrste tehnologije in nove vrste osnovnih obdelovalnih pripomočkov, bi bili kmetje sposobni ohraniti svoja zemljišča in prodati svoje pridelke.
- Ker vlade držav v razvoju¹² nimajo ustreznih dohodkov, so omejene pri uporabi nacionalne in regionalne politike, ki bi pomagala svojim kmetom, da bi se konkurenčno pojavili na trgu in od tega imeli koristi.

Ukrepi države za pospeševanje izvoza temeljijo na načelu dovoljenega glede STO in EU, na načelu ustvarjanja ugodnih pogojev za izvozni prodor za vsa podjetja, skladno z njihovimi konkurenčnimi prednostmi in sposobnostmi, ter na načelu kombiniranja različnih ukrepov za promocijo izvoza; od sklepanja sporazumov do iskanja sinergije med različni ustanovami in organizacijami na nacionalni in mednarodni ravni. Ukrepi in aktivnosti v Sektorju za multilateralne odnose so med drugim usmerjeni tudi v sodelovanje s STO. (Ministrstvo za gospodarstvo, *Mednarodno sodelovanje*, 2004).

¹² Vpliv STO na zunanjo trgovino sta raziskovala Subramanian in Wei (2003, str. 1–23), ter prišla do ugotovitve da ima STO močan in pozitiven učinek na trgovino, vendar je učinek neenakomeren. Članice STO, ki spadajo med industrijsko razvite države so imele velik porast uvoza, kar pa ne moremo trditi za države v razvoju. Trdita tudi da obstaja razlika med državami v razvoju, ki so vstopile v STO pred oziroma po Urugvajskem krogu pogajanj. Cilj STO je bil, da se zmanjša razlika med državami v razvoju in razvitimi državami, zato so obveznosti in dolžnosti za vstop postajale vse strožje ter časovno hitreje uresničljive. Razlika se pojavi med sektorji gospodarstva, kjer je bila STO uspešna pri odpravljanju trgovinskih omejitev, ter med sektorji, kjer je bil manj uspešen pri odpravljanju trgovinskih ovir, npr. kmetijstvo, tekstilna industrija... Razvite države so na teh sektorjih ohranile visoke ovire, npr. carine, kvote, dovoljenja. Zato na teh sektorjih učinek članstva v STO ni viden.

3 SLOVENIJA IN SVETOVNA TRGOVINSKA ORGANIZACIJA

V organizacijo STO si države prizadevajo vstopiti predvsem zaradi varnosti, zaščite in predvidljivosti. V zunanjetrgovinskih poslih si želijo vedeti kdaj, kje, kako imajo njihove storitve in blago dostop do tujih trgov, ne glede na velikost države. Kljub temu se s članstvom v STO zavežejo določenim pravilom in obveznostim, ki niso vedno v skladu posameznimi nacionalnimi interesi. Ti zakoni veljajo enako za majhne in velike države. Vendar ni zagotovila, da lahko ta pravila odpravijo neravnotežja v svetovnem merilu; dejstvo je, da so večje gospodarske in politične velesile vedno močnejše od manjših, kljub vsesplošni enakopravnosti. STO tako poskuša vsaj na področju zunanje trgovine ustvariti enake pogoje in ravnotežje v mednarodni menjavi. Vstop države zahteva veliko pogajanj, katera se dotikajo političnih, gospodarskih in socialnih interesov. STO tako ne prinaša le zgolj le enostranskih koristi, temveč je izgube čutiti tudi v občutljivih sektorjih domačih in svetovnih gospodarstev.

3.1 SLOVENIJA V POGAJANJIH S SVETOVNO TRGOVINSKO ORGANIZACIJO

Republika Slovenija je se je o ponudbi Liste specifičnih obvez v okviru pogajanj za vstop v STO začela pogajati septembra leta 1994, po ustanovnem zasedanju WTO v Marakešu. Prvo začetno ponudbo je Slovenija predala v mesecu oktobru, dopolnjeno v novembru in zadnjo v decembru 1997. S tem je Slovenija izpolnila vse pogoje za včlanitev v STO in tako postala njena ustanovna članica (WTO, 2009 d).

Ob podpisu Marakeške pogodbe je Slovenija priznala Splošni dogovor o trgovini s storitvami in se zavezala k postopni liberalizaciji večine javnih storitev. Ob podpisu je morala priložiti tudi prvi seznam storitev, za katere se je obvezala, da jih bo liberalizirala za tuje ponudnike. Med njimi so bile bančne in finančne storitve, svetovanja, gradbeništvo, turizem, šport, prevozne storitve, zdravstvene storitve in podobno. Na seznamu sta bila tudi šolstvo, znanstveno raziskovanje (naravoslovje, družboslovje in humanistika in raziskave javnega mnenja). Pri večini naštetih storitev se je slovenska vlada obvezala za liberalizacijo na obeh stopnjah, kar pomeni, da omogoča tujcem dostop do svojega trga, hkrati so tujci dobili iste pravice kakor domačini pri sodelovanju na domačih razpisih za subvencije, pri davčnih olajšavah in drugih ugodnostih (Potočnik J., 2004, str. 12).

Julija 2002 je Vlada Republike Slovenije sprejela izhodišča za pogajanja RS o nadaljnji liberalizaciji trgovine s storitvami v okviru STO. Področje storitev v RS pokrivajo različna ministrstva, zato so se priprave na pogajanja usklajevale v okviru medresorske delovne skupine za koordinacijo v zadevah STO. Upoštevale so se omejitve, ki jih predstavlja večja liberalizacija domačih ponudnikom storitev in omejitve, ki so postavljene s strani EU. Pri obravnavi vprašanj, ki zadevajo posamezne storitvene sektorje, so bili v pripravo stališč vključeni tudi Gospodarska zbornica Slovenije (GZS) in ustrezna strokovna združenja. Prvi uradni pregled

delovanja Slovenije na področju trgovinske politike pa je bil opravljen s strani predstavnikov STO maja 2002 (WTO, 2009 b).

Konferenca v Cancunu je bila za Slovenijo pomembna na področjih, kjer je bil potreben večji dostop na trge: področje kmetijstva, področje nekmetijskih proizvodov in storitev, področje novih in izboljšanih mednarodnih trgovinskih pravil (povezava mednarodne trgovine z investicijami, vladna naročila, trgovinski postopki) in področje razvoja (prost dostop na tuje trge za blago za najmanj razvite države in učinkovita tehnična pomoč) (Ministrstvo za gospodarstvo, 2003).

Do leta 2004 se je Slovenija sama pogajala v STO, po pridružitvi EU pa je pogajanja prevzela Evropska komisija. Evropska komisija je avgusta 2005 predložila seznam storitev 25 članic, ki jih je ponudila v liberalizacijo, med katerimi je bil tudi slovenski predlog.

Pomemben dokument za storitvena podjetja EU, ki ga je pripravila Komisija in s katerim bi storitve dobile tudi pravno-administrativni okvir, ki bi olajšal pretok med državami in jih privedel do enakega položaja kot blago, je evropska direktiva o storitvah. Nova direktiva na področju storitev, ki je bila sprejeta na zasedanju v Strassbourgu februarja 2006, naj bi na področju storitev omogočila enotni trg in konkurenco. Nova direktiva je ponudnikom storitev omogočila delo v katerikoli članici EU brez omejitev, saj so morale članice povezave odpreti svoje trge storitev (Delo, 15.11.2006).

3.2 TRGOVINSKA POLITIKA SLOVENIJE

Slovensko gospodarstvo so vodile štiri gospodarske strategije:

- Prva strategija (od leta 1992): socialno-tržno gospodarstvo.
- Druga strategija: približevanje EU, prvi ukrepi za vstop v EU in gospodarski odnosi s tujino.
- Tretja strategija: (v letih 2001 - 2006) je težišče postavila na konkurenčnost.
- Četrta strategija: (2005) je bila pripravljena za obdobje 2006–2013. Njen cilj je bil zagotoviti gospodarski, socialni in okoljski razvoj do leta 2013, povečati BDP, zmanjšati zaostanek za najrazvitejšimi državami EU ter se enakopravno vključevati v EU. Največje spremembe so bile predvidene na makroekonomskem, institucionalnem in podjetniškem področju.

Trgovinsko politiko Slovenije bi lahko razdelili v dve obdobji, in sicer:

- trgovinska politika Slovenije pred članstvom v EU in
- članstvo Slovenije v EU in s tem povezane spremembe.

3.2.1 Trgovinska politika Slovenije pred članstvom v Evropski uniji

Slovenija se je v svoji strategiji ekonomskih odnosov s tujino opredelila, da se kot majhna država lahko uspešno razvija le kot odprto, navzven usmerjeno gospodarstvo. To je pomenilo internacionalizacijo slovenskega gospodarstva in vključevanje v evropske integracijske procese. V funkciji razvoja slovenskega gospodarstva, predvsem hitrejši gospodarski rasti in razvojnega dohitevanja razvitih evropskih držav (Ministrstvo za ekonomske odnose in razvoj, 1996, str. 36).

Po osamosvojitvi je Slovenija podpisala dva pomembna sporazuma, ki zajemata tudi odnose glede trgovanja: Sporazum o sodelovanju med Evropsko gospodarsko skupnostjo in Republiko Slovenijo (1993) in Evropski sporazum o pridružitvi (1996). Slednji je stopil v veljavo 1. februarja 1999. Takoj po podpisu sporazuma je Slovenija tudi formalno zaprosila za članstvo v EU (ibid., 38).

V vmesnem obdobju je medsebojna trgovinska vprašanja urejal začasni sporazum o trgovini in zadevah v zvezi s trgovino, ki je slovenskim podjetjem omogočil brezcarinski izvoz večine industrijskih izdelkov s slovenskim poreklom v EU. Slovenija se je odpirala počasneje in je postopno vsako leto zniževala carino za industrijske izdelke s poreklom iz držav EU. Dokončno je bila odpravljena s 1. januarjem 2001 (UVI, 2009, str. 78).

1. julija 1995 je Slovenija pričela izvajati nov carinski sistem z novim Carinskim zakonom¹³ in novim Zakonom o carinski tarifi¹⁴. Carinski zakon je v precejšni meri usklajen z Evropskim carinskim kodeksom. Leta 1999 pa je bil sprejet Zakon o spremembah in dopolnitvah carinskega zakona, ki je prestavljal prve večje spremembe in dopolnitve carinskega sistema v smeri dodatnih in nadaljnjih uskladitev z evropskim carinskim sistemom. Sredi leta 2002 je bila opravljena še druga revizija carinske zakonodaje, pri čemer so bile upoštevane spremembe evropskega carinskega zakonika do vključno leta 2001 ter spremembe njegovih izvedbenih predpisov. Pripravljeni so bili tudi novi podzakonski predpisi. Vse je začelo veljati 1. januarja 2003. 25. oktobra 2002 je Evropski svet v Bruslju ocenil, da bo Slovenija leta 2004 vstopila v EU. 13. decembra 2002 so se na seji Evropskega sveta, v Kopenhavnu, zaključila pristopna pogajanja (ibid., 79).

Slovenija je bila zelo uspešna tudi pri vključevanju v mednarodne organizacije. Sklenila je precej meddržavnih sporazumov o sodelovanju na področju gospodarstva in trgovine.

¹³ Carinski zakon (CZ) ureja pravice in obveznosti udeležencev v carinskem postopku ter pooblastila carinskih organov v zvezi s prometom blaga med carinskim območjem Republike Slovenije in tujimi carinskimi območji. CZ zakon je bil nekajkrat še dopolnjen in veljal vse do vstopa Slovenije v EU (Uradni list RS, št. 1/95, 28/95, 32/99, 40/99).

¹⁴ Zakon o carinski tarifi (ZCT) je sprejel Državni zbor RS 18. decembra 1995. Zakon je stopil v veljavo 1. januarja 1996. ZCT določa pravila za uporabo carinske tarife pri uvozu blaga na carinsko območje RS (Uradni list RS, št. 74/95).

- Sporazumi in integracije:

EU (Evropska unija). 10. junija 1996 je Slovenija z državami članicami EU sklenila asociacijski sporazum, ki je v praksi začel veljati 1. januarja 1997. V tem sporazumu je bilo predvideno, da se do konca leta 2000 vzpostavi območje proste trgovine med Slovenijo in EU. Tako se je v vseh državah, članicah EU na slovenske proizvode ukinilo plačevanje carin in podobnih dajatev, razen pri nekaterih izjemah, ki so imele poseben status (Evropa v 12. poglavjih, 2009) .

NATO (North Atlantic Treaty Organization). Njegova naloga je že od ustanovitve leta 1949 varovati svobodo in varnost vseh članic. Slovenija je 29. marca 2004 vstopila v zvezo NATO. Želela se je pridružiti predvsem zaradi politične varnosti, a so prevladali gospodarski vplivi, saj je naša država upala tudi na povečanje poslovnih priložnosti za slovenska podjetja (Slovenija v Natu).

OZN (Organizacija združenih narodov). Je najpomembnejša mednarodna organizacija, katere prvotni namen ustanovitve je bil urejanje povojnega mednarodnega sistema. Danes delovanje OZN posega na različna področja, kot so varnost, socialno-ekonomski razvoj, človekove pravice, humanitarne dejavnosti in razvoj mednarodnega prava. Slovenija je bila sprejeta v OZN maja 1992 (OZN, 2009 a). Kot članica OZN posveča veliko odgovornost zaščiti človekovih pravic, zagotavljanju boljših življenjskih razmer otrok, odpravljanju socialnih stisk v nerazvitem svetu, varovanju okolja in zdravja (OZN, 2009 b).

EFTA (Evropsko združenje za prosto trgovino). Maja 1992 je Slovenija v Reykjaviku podpisala Deklaracijo o sodelovanju z državami EFTA. Leta 1995 pa je bil podpisan sporazum, po katerem je bila ukinjena carina in druge dajatve na slovenske proizvode (z nekaj izjemami). EFTA je kot trgovinska partnerica Sloveniji nekoliko izgubila na pomembnosti, saj so nekatere članice prešle iz EFTA v EU. Tako je postala najpomembnejša partnerica v EFTA Švica, pred tem pa je bila to Avstrija. Z vstopom v EU je Slovenija je izstopila iz organizacije EFTA (EFTA, 2009).

CEFTA (Srednjeevropski sporazum o prosti trgovini). Slovenija je postala njena članica leta 1996. Članstvo v CEFTI je bilo za Slovenijo zelo koristno, saj so bile članice ugoden nabavni trg, ker smo lahko v državah članicah kupovali ceneje, kot bi v zahodnih državah, poleg tega je bil izvoz končnih proizvodov cenejši. Z vstopom v EU je Slovenija je izstopila iz organizacije CEFTA (CEFTA, 2009, Časopis Finance, 2006).

OECD (Organizacija za ekonomsko sodelovanje in razvoj) je združenje 30 držav članic, ki so zavezane demokraciji in tržnemu gospodarstvu. Članstvo v OECD daje državi članici večjo politično težo in ji dviguje politično-ekonomsko oceno in kredibilnost. 16. maja 2007 je bila Slovenija skupaj s Čilom, Estonijo, Izraelom in Rusko federacijo povabljen k pristopnim pogajanjem za polnopravno članstvo v OECD. Leta 2010 naj bi Slovenija postala članica OECD (OECD, 2009,).

PECA je protokol, ki ga je EU ponudila vsem državam kandidatkam: potem ko ima industrija nacionalno zakonodajo usklajeno z ustreznimi pravnimi akti EU, se ji omogoči enake pogoje za prodajo izdelkov na trgu EU. Slovenija je protokol podpisala 26. 11. 2002 v Bruslju. Veljati je začel 1. maja 2003. Podpis protokola PECA je Sloveniji omogočil enakovredno vključevanje svojega gospodarstva v notranji trg EU; na področjih, ki so sestavni del Protokola PECA, še pred formalnim članstvom RS v EU (Janez Dulc, Protokol PECA).

EUREKA je vseevropska mreža za tržno usmerjene industrijske raziskave in razvojne aktivnosti. Nastala je na pobudo francoskega predsednika Mitteranda in nemškega kanclerja Kohla, leta 1985, z namenom narediti gospodarstvo EU konkurenčnejše gospodarstvu ZDA, Japonske in državam JV Azije (EUREKA, 2009).

- *Multilateralni sporazumi*. So sporazumi za članstvo v STO, GATS, TRIMS, ASEAM, med vsemi multilateralnimi sporazumi je zagotovo najpomembnejše članstvo v STO, v katerem so danes vse države, ki na svetovnem trgovinskem zemljevidu nekaj pomenijo. STO daje okvire, znotraj katerih so zapisana pravila za zunanjetrgovinsko sodelovanje med državami (Bela knjiga o trgovini in investicijah, 2007. str.7 - 8.).
- *Bilateralni sporazumi o gospodarskem in trgovinskem sodelovanju* z Latvijo, Litvo, Estonijo, Bolgarijo, Romunijo, Hrvaško, Makedonijo, Bosno in Hercegovino, Turčijo, Izraelom, Srbijo, Črno goro, Rusijo, Belorusijo, Albanijo, Argentino, Indijo, Egiptom, Malezijo, Kitajsko, Tajsko, Ukrajino, Uzbekistanom, Marokom, Južno Korejo, Indonezijo, Filipini, Brazilijo, Moldavijo, Japonsko ...(ibid., 9)

3.2.2 Članstvo Slovenije v Evropski uniji in prevzem skupne zunanjetrgovinske politike (SZTP)

S 1. majem 2004 je Slovenija postala polnopravna članica EU, s čimer se je končal večletni proces vsestranskega prilagajanja slovenskega gospodarstva in družbe v celoti normam in pravilom, ki veljajo v njej. S sprejetjem SZTP je prišlo do nekaterih sprememb, ki se nanašajo tako na uvoz kot na izvoz iz Slovenije v Skupnost in na trge tretjih držav.

Slovenija je prevzela celotno zunanjetrgovinsko politiko EU. Carinsko tarifo, objavljeno v Uradnem listu RS, št.122/10. 12. 2003, je nadomestila skupna carinska tarifa EU, ki velja za vse države članice EU. Splošna carinska zaščita v EU je nižja kot v Sloveniji. Poleg tega EU uporablja še številne ukrepe, s katerimi se carinska zaščita še zmanjšuje (Jerina, 2004, str. 14).

Za uvoz iz držav, ki niso članice EU, je potrebno za določitev carinske stopnje, pregledati sporazume in dogovore, ki jih je EU sklenila s kako državo in upoštevati je tudi morebitne avtonomne režime, ki jih je EU odobrila tej državi. Višino dajatev, ki jih je treba plačati pri uvozu, je najlažje preveriti v podatkovni bazi TARIC. V njej so

zbrani vsi ukrepi, ki kakorkoli vplivajo na uvoz izdelkov iz tretjih držav (višina uvoznih dajatev, količinske omejitve, uvozna dovoljenja itd.). Podatkovna baza TARIC je javno dostopna na internetu (TARIC, 2009).

Spremenili so se tudi pogoji za izvoz v države, ki niso članice EU. Za določitev višin dajatev, ki jih morajo plačati za izdelke s slovenskim poreklom (EU), je treba preveriti sporazume ali dogovore, ki jih je EU sklenila s kako tretjo državo, ter morebitne avtonomne režime, ki jih je država odobrila EU. Tudi za dajatve, ki jih morajo slovenski izvozniki plačevati pri uvozu iz držav, ki niso članice EU, obstaja podatkovna baza, in sicer Market Access Database (MADB), ki je prav tako dostopna na internetu (Bobek, Kenda 2003 str. 167).

Slovenija je z vstopom v EU izgubila del trga, saj so prenehali veljati nekateri bilateralni sporazumi, ki so prinašali nekatere ugodnosti. Vendar je potrebno upoštevati, da smo pridobili večji notranji trg in več ugodnosti na novem zunanjem trgu. Torej je izgubo potrebno nadomestiti na novih trgih, ki ponujajo nove priložnosti in ugodnosti, kar lahko slovenska podjetja dosežejo le z maksimalnim izkoriščanjem instrumentov za pospeševanje izvoza, s katerimi razpolaga EU. Najbolj pridejo v poštev neevropski trgi, kjer gre za oddaljena in manj znana območja, na katerih imajo slovenski izvozniki le obroben položaj (ibid.).

Instrumenti SZTP¹⁵

Slovenija je z vstopom v EU morala sprejeti instrumente skupne zunanjetrgovinske politike. Glavni instrumenti SZTP so:

- *Carina.* Povprečna carinska stopnja v EU je razmeroma nizka, hkrati je prisoten trend zniževanja carinskih stopenj. Tako so se v Urugvajskem krogu zmanjšale carinske stopnje povprečno za 37 %. Za celotno območje EU velja skupna carinska tarifa¹⁶. Skupna carinska tarifa se zato uporablja le za uvoz blaga preko zunanjih meja EU. Skupna carinska tarifa je skupna za vse članice EU. Višina uvoznih dajatev se razlikuje od uvoza do uvoza odvisno od tega kaj se uvaža in od kod se uvaža. Carinske stopnje se razlikujejo tudi glede na ekonomsko pomembnosti proizvodov (Uredba Sveta (EGS) št. 2658/87).
- *Protidumpinški ukrepi.* Te ukrepe je Unija sprejela že na začetku svojega obstoja. Dumping¹⁷ lahko povzroči resno škodo proizvajalcem iz EU. Zato ima EU protidumpinška pravila usmerjana proti uvoznemu dumpingu. Dumping običajno

¹⁵ Povzeto po Bobek Vito, 2002, str. 148–164.

¹⁶ Skupna carinska tarifa se zato uporablja le za uvoz blaga preko zunanjih meja EU. Skupna carinska tarifa je skupna za vse članice EU. Višina uvoznih dajatev se razlikuje od uvoza do uvoza odvisno od tega kaj se uvaža in od kod se uvaža. Carinske stopnje se razlikujejo tudi glede na ekonomsko pomembnosti proizvodov (TARIC, 2009).

¹⁷ V mednarodnem poslovanju se pogosto srečamo z dumpingom. Dumping pomeni nadpovprečno nizke cene. Dumpinške cene povzročajo neelojalno konkurenčno prednost. Motivov za dumping je več, npr. razprodaja zalog, lansiranje novih izdelkov na trg ... (Prevc, 2008, str. 23).

povezujemo z uvozom in izvozom pod lastno ceno, vendar pa je dejansko ugotavljanje dumpinga precej zapleteno. Potrebno je ugotoviti in dokazati, da gre za dumping in da uvoz teh izdelkov lahko povzročil materialno škodo industriji EU. Stroški izvajanja ukrepov morajo biti sorazmerni s koristnostjo.

- *Ukrepi proti nedovoljenim subvencijam.* Tudi nedovoljene subvencije lahko povzročijo veliko materialno škodo proizvajalcem iz EU. Države zunaj EU, ki subvencionirajo svoje proizvajalce, prispevajo k nižjim cenam produktov. Če te produkte izvažajo, zaradi subvencije¹⁸ je njihova cena pod lastno ceno, ima lahko to za posledico škodljive vplive na domače proizvajalce. V tem primeru so dovoljeni ukrepi proti takim subvencijam, ki se kažejo kot višja carinska stopnja za izdelek.
- *Zaščitni ukrepi.* Ti se lahko uporabijo, kadar se poveča uvoz določenih izdelkov, tako da je škodljivo za proizvajalce iz EU. Uvedejo se na zahtevo države članice ali na pobudo komisije. Biti morajo v skladu s Sporazumom o zaščitnih ukrepih STO.
- *Strategija za dostop na tuje trge.* Gre za aktivno delovanje, ki je v skladu z resničnimi potrebami evropskih izvoznikov. Strategija vsebuje bazo podatkov o dostopu na tuje trge in ureditev medsebojnega sodelovanja med subjekti, ki so vezani na zunanjo trgovinsko politiko (ZTP).
- *Trgovinske sankcije.* Gre za gospodarske sankcije, kot so embargo, povišanje carinskih stopenj, kvote, ki težijo zaostritvi ali celo k prekinitvi na področju trgovinskega sodelovanja.
- *Sporazumi* so pravni instrumenti, s katerimi EU dosega boljše odnose s tretjimi državami; na področju trgovine, industrije, telekomunikacij ...
- *Ukrepi za pospeševanje izvoza.* Izvoz se lahko pospešuje z različnimi mehanizmi, največkrat s primerno finančno politiko, promocijsko politiko, zagotavljanjem baze podatkov o tujih trgih, s premagovanjem tehničnih ovir in z javnimi naročili.

Slovenija kot članica EU te instrumente lahko uporablja le v okviru EU. To v praksi pomeni, da mora podjetje o kršenju trgovinskih sporazumov obvestiti državo, le ta pa apelira na evropsko komisijo. Evropska komisija lahko presodi in določi, kateri instrumenti SZTP se lahko uporabljajo.

Carinska unija¹⁹

Pravni temelj carinske unije izhaja iz 1. odstavka 9. člena Rimske pogodbe. Carinska unija je teritorij, ki je omejen s carinsko mejo. EU temelji na carinski uniji, ki zajema

¹⁸ Subvencija je ena izmed oblik državnih pomoči. Subvencija je denarna podpora, ki se financira iz državnega proračuna in se navadno dodeli za izvedbo nekega projekta ali programa. Subvencije ureja Zakon o nadzoru državnih pomoči (ZNDP) (Uradni list RS, št. 1/2000).

¹⁹ Povzeto po Tratnik Matjaž, 1999, str. 97–101.

celotno blagovno trgovino in ki vsebuje prepoved carinskih dajatev med državami članicami, tudi prepoved vseh drugih dajatev, z enakovrednim učinkom. Poleg tega imajo članice skupno carinsko tarifo v razmerjih do tretjih držav. Pravila carinske unije se nanašajo na ves pretok blaga med državami članicami, tako na blago, ki izvira iz ene izmed držav članic, kot tudi na blago, ki je bilo uvoženo iz neke tretje države. To pomeni, da po opravljenih uvoznih formalnostih blago dobi enak status, ne glede na to, ali je bilo proizvedeno doma ali je uvoženo.

Vzpostaviti carinsko unijo ne pomeni le ukinitve carine. Države se poslužujejo različnih mehanizmov pri zaščiti domačega trga in lahko ob carini omejijo pretok blaga še z dodatnimi dajatvami ali formalnostmi, kot so razne takse, carinski, sanitarni ali kakšni drugačni pregledi, stroški statistične blagovne menjave ... Temu pravimo prikrita carine. Tako je poleg carine prepovedana tudi vsaka druga denarna dajatev, ki ima enak učinek kot carina, ne glede na njeno višino, ki je enostransko naložena, bremeni blago ob prehodu državne meje in med državami članicami ovira prost pretok blaga. Funkcija carinske unije je predvsem v enostavnejšem in preglednejšem trgovanju med članicami EU in tretjimi državami, posledično pa se nižajo tudi stroški menjave.

3.3 SPREMEMBE ZA SLOVENIJO NA NEKATERIH NAJPOMEMBNEJŠIH PODROČJIH PO VSTOPU V SVETOVNO TRGOVINSKO ORGANIZACIJO

3.3.1 Mednarodna menjava Slovenije

S pospešenim industrijskim razvojem in poglobljenimi mednarodnimi ekonomskimi odnosi so se v vseh gospodarstvih povečale potrebe po mednarodni menjavi z drugimi gospodarstvi. Na sodelovanje z njimi vpliva več dejavnikov, najpomembnejši je velikost gospodarstva, potem stopnja razvitosti in družbenoekonomska ureditev.

Manjša gospodarstva, kot je Slovenija, so bolj odvisna od dogajanj v svetovnem gospodarstvu iz dveh razlogov (Strašek, Žižmond, 1998, str. 68–69):

- prisiljena so uvažati, ker doma nimajo na voljo vseh potrebnih proizvodnih dejavnikov kot so na primer surovine
- hkrati pa so prisiljena izvažati, saj proizvodnja za lasten majhen trg ni racionalna.

V zunanjeekonomski strategiji Slovenije, ki jo je skupščina Republike Slovenije sprejela 1. avgusta 1996, je poudarjeno, da država lahko zagotovi razvojno dohitevanje razvitih zahodnih držav le s pomočjo mednarodne menjave blaga in storitev. To je možno le s krepitvijo in specializacijo, upoštevajoč obstoječe in bodoče nacionalne konkurenčne prednosti. Izkušnje kažejo, da bodo slovenska podjetja na svojih glavnih trgih sorazmerno lažje nastopala z boljšimi in dražjimi proizvodi, kar pa zahteva nove programe (Strategija razvoja Slovenije, str.13).

Tabela 6: Izvoz, uvoz in pokritost uvoza z izvozom Slovenije v letih 2002 - 2008²⁰

V 1000 €	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008(M01-M05)
Izvoz	10.962.013	11.284.960	12.783.088	14.397.054	16.757.167	19.405.894	8.545.441
Uvoz v	11.574.072	12.238.919	14.143.039	14.143.039	18.340.809	21.507.583	9.679.510
Trgovinska bilanca	-612.060	-953.959	-1.359.950	-1.407.732	-1.583.642	-2.101.689	-1.134.070
Pokritost uvoza z izvozom	94,7	92,2	90,4	91,1	91,4	90,2	88,3

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, 2009

Slovenija oziroma slovenska podjetja morajo razvijati in krepiti medpodjetniško mednarodno sodelovanje, in sicer izvoz/uvoz, pogodbene aranžmaje (kooperacija, strateške povezave, mednarodne mreže itd.), vhodne in izhodne neposredne naložbe, saj sedanja koncentracija na klasičen izvoz in uvoz in dodelavne posle zmanjšuje zunanjeekonomski in splošni domet ekonomskega sodelovanja s tujino. Razvoj lastne blagovne znamke in prodajnih mrež v pomembnejših državah partnericah ter ustanavljanje podjetij v tujini sta nujna pogoja za povečanje slovenskega izvoza. Enako velja za strateško povezovanje s tujimi podjetji za nastopanje na tretjih trgih (ibid., 14).

Navkljub evropski usmeritvi in dejstvu, da večina držav največ svoje menjave opravi z bližnjimi državami, si mora Slovenija v prihodnje prizadevati za večje ekonomsko sodelovanje s tujino. Cilj slovenske zunanjeekonomske strategije je okrepiti položaj slovenskega gospodarstva v EU, povrniti del jugoslovanskih trgov, bistveno povečati prisotnost na trgih Združenih držav Amerike, v nekaterih državah nekdanje Sovjetske zveze in državah CEFTA. S segmentiranjem (s posameznimi izdelki) si mora odpreti druge trge neevropskih držav OECD, najdinamičnejših novoindustrializiranih držav in plačilno visoko sposobnih izvoznih naft (ibid., 15).

Svetovna finančna in gospodarska kriza je prizadela vse največje slovenske trgovinske partnerice Slovenije iz EU, kar se odraža na spremembah v regionalni sestavi blagovne menjave s tujino. Delež izvoza v države članice EU se je zmanjšal za 1.6 odstotne točke na 69,0 %, pri uvozu pa za 1.2 odstotne točke na 77,7 %. Znižal se je predvsem delež menjave z evroobmočjem (pri izvozu za 1.6 odstotne točke na 50,7 %, nekoliko manj pa pri uvozu, za 1,3 odstotne točke na 64 %, a se povečuje blagovna menjava z članicami, ki so vstopile v EU, po maju 2004 (Letno poročilo, BS 2008).

V zadnjih dveh letih je Slovenija povečala izvoz v Nemčijo (2,2 %), Avstrijo (2,7 %) in v Francijo (0,9 %), zmanjšal se je le izvoz v Italijo (7,0 %). Med novimi članicami EU se je nadpovprečno povečal izvoz na Poljsko in Slovaško, za nekaj več kot 15 %. Izvoz v Madžarsko je tudi velik, a se je zaradi visoke osnove za v prejšnjih letih

²⁰ Podatki za leto 2008 niso dokončni (vsebujejo podatke za mesece januar – maj).

(povečanje 68,1 %) zmanjšal za 4,9 %. Uvoz Slovenije iz držav članic EU se je v letu 2008 zmanjšal (ibid.,).

Od vstopa Slovenije v EU je, do vključno leta 2007, uvoz iz držav nekdanje Jugoslavije rasel hitreje kot od izvoza. V letu 2008 se je trend obrnil; izvoz v te države je se povečal za 10,1 %, uvoz pa za 0,5 %. Slovenija je v letu 2008 izvozila 18.599 milijard € in uvozila 21.457 milijard € blaga. Napoved za leto 2010 je optimistična, kljub gospodarski recesiji. Gospodarska rast v EU in ZDA se naj bi dvignila znašala naj bi 0,3 % (Banka Slovenije, 2008, str. 29 – 32).

3.3.2 Telekomunikacijsko področje

Načela, po katerih naj bi potekala liberalizacija telekomunikacij, določa STO. Na področju storitev so članice STO sprejele sporazum, ki ureja vprašanje liberalizacije, to je Sporazum o trgovini s storitvami. Leta 1997 je bil v nadaljnjih pogajanjih sprejet še Sporazum o telekomunikacijskih storitvah. Ta sporazum je bil temelj liberalizacije trga telekomunikacij, nanaša se na tri pomembna načela (ustanovitev neodvisnega regulatornega organa v vsaki državi, univerzalne storitve in mednarodno povezovanje). Sporazum naj bi omogočil neposredna tuja vlaganja v telekomunikacijska omrežja, kar se nanaša tako na tehnološko opremo kakor tudi na storitve s področja telekomunikacij (Uradni list RS, št. 35/1997).

Ob prizadevanjih za pridružitve državam EU je tudi Slovenija prevzela evropski model liberalizacije, ki je predvideval prihod novih konkurentov na trg. K večji dostopnosti storitev telekomunikacij so največ prispevale veliko nižje cene, večji nabor storitev in širše pokrito območje s signalom GSM. Prvi Zakon o telekomunikacijah (ZTel)²¹ je bil sprejet leta 1997. Obdobje liberalizacije slovenskega trga takrat še ni dobro in temu primerno so se tudi njegove določbe kasneje večkrat izkazale kot neprimerne, saj v več primerih niso bile skladne s pravnimi okviri EU. Je bil pa zakon prvi korak k odpiranju povsem zaprtega slovenskega trga telekomunikacij (Uradni list RS, št. 35/1997).

Za zagotovitev ustrezne konkurenčnosti na področju telekomunikacij je bil aprila 2001 sprejet nov Zakon o telekomunikacijah (Uradni List RS, št. 30/2001) (ZTel-1)²², ki je bil skladen tudi s pravnimi okviri EU. ZTel-1 je začel veljati 11. maja 2001, predvideval je popolno liberalizacijo trga telekomunikacij, nadzor in reguliranje konkurence. Telekomunikacijsko omrežje je bilo s tem zakonom odprto in dostopno za vse potencialne operaterje, ponudniki telekomunikacijskih storitev so dobili na trgu enake možnosti. Na podlagi novega zakona sta bila oblikovana dva nova organa

²¹ Zakon o telekomunikacijah (ZTel) določa telekomunikacijske storitve, ki jih v javnem interesu zagotavlja RS, in ureja načine in pogoje za opravljanje telekomunikacijskih storitev (Uradni list RS št. 35/1997).

²² ZTel-1 je popravek zakona ZTel (1997), ki naknadno ureja in ustanavlja Agencijo za telekomunikacije in radiodifuzijo RS, kot neodvisno organizacijo (Uradni list RS št. 30/2001).

(Agencija za telekomunikacije in radiodifuzijo Republike Slovenije – ATRP in Svet za telekomunikacije), katerih dolžnost je bila regulacija in nadzor trga telekomunikacij (Kmet, 2001, str. 26).

Usmeritve Zakona o telekomunikacijah (ZEKom) so se v veliki meri nanašale na liberalizacijo trga telekomunikacij (Uradni list RS 43/2004):

- predvideval je liberalizacijo izgradnje omrežij in izvajanja storitev;
- predvideval je pospešeno uvajanje konkurence na trgu in prost dostop do omrežij;
- cene naj bi se oblikovale na podlagi stroškov;
- določil je regulacij upravljanja z naravnimi viri, kot so radijske frekvence in številčni prostor;
- določa strogo varstvo uporabnikov telekomunikacijskih storitev, predvsem glede plačevanja računov za storitev in sporov v zvezi s tem, hkrati postaneta nujni zaupnost in tajnost podatkov, ki se prenašajo prek uporabe telekomunikacijskih storitev;
- hkrati ustanovil je Agencijo za telekomunikacije in radiodifuzijo Republike Slovenije in Svet za telekomunikacije.

Današnji rezultati kažejo, da je v Sloveniji uporaba spleta postala povsem nekaj vsakdanjega. Leta 2005 je bilo rednih uporabnikov 67 %, danes jih je 78 %. Število rednih uporabnikov se je v štirih letih povečalo za 25 odstotnih točk (Moj Mikro, 2009). Slovenci internet uporabljajo največ za iskanje informacij, uporabo elektronske pošte, za iskanje informacij v zvezi z zdravjem in iskanjem počitniških nastanitev, uporabo e-pošte in za spletno nakupovanje. Mobilno telefonijo uporablja več kot 90 % Slovencev, televizijo uporablja 97 % gospodinjstev, od tega ima 56 % kabelsko televizijo (RIS,2009).

3.3.3 Privatizacija bank in zavarovalnic

V Sloveniji so bile banke ob ustanavljanju samostojne države pretežno v državni lasti, zato je bilo treba pri prehodu gospodarstva iz planskega v tržno spodbujati podjetniško pobudo. Zakon o bančništvu (ZBan)²³ (Uradni list RS št. 7/1999) je bil sprejet januarja 1999. Pripravljen je bil v skladu z obstoječimi in prihodnjimi mednarodnimi obveznostmi Slovenije v odnosu do EU in STO. Usklajena ureditev naj bi omogočala zagotoviti zaščito varčevalcev, varnost njihovih vlog in stabilnost bančnega sistema (Štiblar, 1996, str. 27).

²³ Zakon o bančništvu (ZBan) ureja pogoje za ustanovitev, poslovanje, nadzor in prenehanje bank in hranilnic in določa da lahko banke poleg bančnih storitev opravljajo tudi druge finančne storitve, kamor sodi tudi posredništvo pri prodaji zavarovalnih polic (Uradni list RS št. 7/1999).

Zelo hitro so začele nastajati nove manjše banke v privatni lasti, težava pa je bila kaj narediti z dvema največjima bankama (Ljubljanska banka in Kreditna banka Maribor), saj se brez njiju slovenski bančni sistem in gospodarstvo najbrž ne bi uspešno preoblikovala. Tako je država leta 1993 v obeh bankah uvedla sanacijski postopek²⁴. Prva faza je bila zamenjava slabih terjatev za sanacijske obveznice, s čimer je država prevzela slabe terjatve, banki pa sta pridobili obveznice, za katere je jamčila država²⁵ ter ustanovila dve novi banki, in sicer Novo Ljubljansko banko d.d. in Novo Kreditno banko Maribor d.d ... (ibid.)

Pri pripravi programa privatizacije je slovenska vlada imela naslednje cilje: doseči največjo možno kupnino za državo, s katero naj bi zmanjšali javni dolg, krepiti učinkovitost in konkurenčnost bank in bančnega sistema ter prodreti na tuje trge. Postopek privatizacije obeh državnih bank se je začel spomladi 2001, zavlekel se je do spomladi 2002. Kljub temu da se je za NKBM d.d. zanimalo več kupcev kot za NLB d.d., prodaja 65 % NKBM d.d. ni uspela. Vlada se je odločila spremeniti program privatizacije in banko dokapitalizirati. Za kupca NLB d.d. je bila izbrana belgijska bančna skupina KBC (Mali, 2006, str. 6).

Z vstopom Slovenije v EU²⁶ se je tudi domači bančni sektor začel soočati s trgom, na katerem so se uresničile zahteve za učinkovito delovanje skupnega finančnega trga. Novi trg slovenskih bank ni samo Slovenija, ampak celotna EU. Večje možnosti poslovanja na eni strani pa s seboj prinašajo tudi večja poslovna tveganja. Z vstopom na tuje trge se slovenske banke soočajo z večjo konkurenco, tudi nebančnih institucij, bolj so podvržene prevzemnim pritiskom s strani tujih bank, kar kliče k izboljšanju učinkovitosti poslovanja bank in konkurenčnosti na globalnih trgih. Zaenkrat kot globalno banko označujemo zgolj NLB d.d. ... (ibid).

Slovenski bančni sektor je v primerjavi s tujo konkurenco majhen in razpršen, kar predstavlja omejitev za prihodnji razvoj. Slovenske banke morajo postati večje, saj premajhne ne morejo učinkovito servisirati slovenskega gospodarstva doma in v poslih s tujino, prav tako ne bodo zdržale konkurence tujih bank. Trend v bančnem sektorju v EU in tudi drugod po svetu je združevanje bank v skupine. Povezovanje v skupine bank je zanimivo tudi za slovenske banke, vendar naše banke obvladujejo le majhen del bančnega trga in imajo premalo razvejano poslovno mrežo. Slovenske banke lahko iščejo možnost preživetja v širši regiji (primer NLB na trgih nekdanje SFRJ) in se bolj posvetiti svojim komitentom, vzpostaviti in vzdrževati odnose z njimi ... (Uršič, 2005, str. 13).

²⁴ Sanacijo bank je mogoče definirati kot reševanje problema slabe aktive bank, ki je nastala zaradi slabih posojil, negativnih tečajnih razlik, deviznih vlog prebivalstva deponiranih pri Narodni banki Jugoslavije in zaradi velikih operativnih stroškov (Štiblar, 1996, str. 27).

²⁵ To je pomenilo, da sta se banki izognili propadu, saj so se bilance močno popravile, hkrati pa je država tako obvarovala napore in sredstva, ki so bili vloženi v sanacijo.

²⁶ Evropska komisija je opisala slovenski bančni prostor kot zdravega, vendar premalo razvitega in ne dovolj konkurenčnega. Združitve in prevzemi na slovenskem bančnem trgu se prav tako kot v evropskem odvijajo na domači ravni.

3.3.4 Javna naročila

Slovenska zakonodaja je na področju javnih naročil implementirala veljavne direktive EU ter upoštevala generalno pogodbo o javnem naročanju STO. Glavni namen javnega naročanja je povečanje zaupanja javnosti v delo države in njenih organov in s tem v upravljanje z javnimi sredstvi (Kranjc, 2004, str. 18–23).

Javna naročila so v slovenskem gospodarstvu od osamosvojitve do danes postala temeljni narodnogospodarski interes. Stalna širitev države, globalizacija in razvoj trgov ter tehnologij so zahtevali nove usmeritve. S ciljem vključiti Republiko Slovenijo v EU je bilo potrebno spremeniti vrsto zakonov in jih uskladiti z zahtevami EU. Vzporedno s spreminjanjem zakonodaje so se spreminjala tudi javna naročila (Primec, 2001. str. 21)

Republika Slovenija je v letu 1997 dobila prvi Zakon o javnem naročanju (ZJN, 1997), ki je obravnaval postopke oddaje javnih naročil. Njegov namen je bil zagotoviti večjo konkurenčnost, preprečiti neenakopravnost med ponudniki in doseči večjo transparentnost poslovanja naročnikov. Od leta 1997 naprej je bilo področje javnih naročil deležno pogostega spreminjanja zakonodaje, deloma zaradi potreb prilagajanja EU in tudi neizkušenosti in prakse pripravljavcev predpisov. Leta 2000 je bil sprejet nov Zakon o javnih naročilih (ZJN-1), ki je poenostavil postopke javnega naročanja in uskladil področje oddaje javnih naročil s pravili EU. (Primec B., 2000, str. 8). 1. januarja 2004 je začel veljati dopolnjen Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o javnih naročilih (ZJN-1A)²⁷ *ibid.*, str. 340).

Danes uporabljamo Zakon o javnem naročanju ZJN-2²⁸, ki začel veljati 23. decembra 2006. Cilji so bili modernizacija, poenostavitev postopka in zmanjšanje birokracije. Uvedel je se elektronsko naročanje z elektronsko dražbo, sistemsko uredil skupno javno naročanje, opredelili so se pogoji in merila za ocenjevanje, kar je omogočilo večjo fleksibilnost pri javnem naročanju in odpravo nejasnosti dotedanjih pravil (Uradni list RS št. 16/2008).

V letu Izvedbe javnih naročil povzročijo finančno obremenitev davkoplačevalcev. Tako se na eni strani soočamo s finančno obremenitvijo, ki vodi k spremembam investiranja, kupne moči prebivalstva in spremembam v obsegu dejavnosti, ki

²⁷ Zakon je dopolnjen z dvema direktivama. Prva (Direktiva 2004/18/EC) ureja klasično področje javnega naročanja, druga (Direktiva 2004/17/EC) pa ureja oddajo naročil na vodnem, energetskem, transportnem sektorju in na sektorju poštnih storitev (Državna revizijska komisija, 2004).

²⁸ ZJN-2 je bil leta 2008 dopolnjen z Zakonom o spremembah in dopolnitvah (ZJN-2A). ZJN-2A je prinesel v zakonodajo nove elemente v omenjeno zakonodajo (naročnik mora v postopku javnega naročanja uporabiti elektronsko dražbo, iz postopka javnega naročanja mora izločiti vsakega kandidata, če je le-ta njegov zakoniti zastopnik, Javno podjetje Uradni list Republike Slovenije d.o.o. mora omogočiti javno elektronsko naročanje ...) ((Uradni list RS št. 16/2008).

spremljajo ta proces. Po drugi strani pa javno naročanje vpliva na razvoj gospodarstva, ker vzpodbuja konkurenco, postavlja zahteve spremljanja razvoja in vpliva na višjo stopnjo zaposlenosti in s tem na višji socialni nivo. Odpiranje naše države navzven prinaša poleg prednosti tudi določene nevarnosti, predvsem konkurenco tujih, močnih, predvsem monopolnih podjetij (Pahor, 2000, 6–9).

Tabela 7: Največji naročniki Javnih naročil v Sloveniji v letu 2007

Zap. št.	Naročnik	Število oddanih NMV	Število oddanih NVV	Število oddanih naročil	Pogodbena vrednost brez DDV (EUR)
1	Institut za varovanje zdravja Republike Slovenije	0	33	33	1.040.653.972
2	Onkološki inštitut Ljubljana	653	60	713	602.451.042
3	Dars d.d.	927	146	1.073	382.983.205
4	Ministrstvo za promet Direkcija Republike Slovenije za ceste	1.303	346	1.649	176.179.236
5	Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve	118	27	145	111.022.754
6	Občina Laško	0	4	4	106.764.013
7	Ministrstvo za javno upravo	1.223	172	1.395	94.016711
8	Ministrstvo za okolje in prostor	0	38	38	90.182.318
9	Javna agencija za železniški promet Republike Slovenije	0	62	62	80.021.009
10	Javni zavod Lekarna Ljubljana	332	13	345	75.081246
SKUPAJ		4.556	901	5.457	2.759.355.506

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, 2009

2007 so javna naročila dosegla 47 odstotkov odhodkov proračuna, kar je bistveno več kot v letu 2006, ko je ta delež dosegel slabih 42 odstotkov. V nacionalnem BDP je leta 2007 delež javnih naročil dosegel 12,98 odstotka, kar je več kot v letu 2006, ko je bil njihov delež 10,5 odstotka. To pomeni, da je bila v letu 2007, ko slovensko gospodarstvo še ni občutilo nikakršne krize, rekordna 6,8 odstotna gospodarska rast v precejšnji meri posledica povečanega trošenja davkoplačevalskega denarja. Največ denarja je prek sistema javnih naročil v letu 2007 zasebnim ponudnikom blaga in storitev razdelil Inštitut za varovanje zdravja (nekaj več kot 1 milijardo evrov), na drugem mestu je z dobrimi 600 milijoni evrov Onkološki inštitut Ljubljana in na tretjem mestu z nekaj manj kot 383 milijoni evrov Družba za avtoceste (Dars d.d). Med ponudniki je največ denarja, slabih 408 milijonov evrov, dobil SCT d.d., Vegrad d.d. pa je predlani od Darsa d.d. dobil slabih 75 milijonov evrov. Oba sta za državo gradila ceste in druge objekte, zlasti zdravstvene (Razgledi.net, 2009).

3.3.5 Investicije

V letu 1999 je Slovenija prevzela vrsto ukrepov, ki so izboljšali investicijske možnosti (sprejetje Zakona o deviznem poslovanju (ZDP), zoženje definicije tujih investicij, ratifikacija Evropskega sporazuma). Vendar padanje prilivov NTI v letih 1999 in 2000 je dokaz, da naštetih ukrepi niso bili zadostni. Leta 2000 je vlada RS sprejela Program vlade Republike Slovenije za spodbujanje NTI, katerega namen je bil povečanje letnih prilivov NTI. K temu naj bi prispevalo tudi omogočeno vključevanje tujih investorjev v proces privatizacije državnega premoženja ter aktivna vloga pri privatizaciji finančnega in storitvenega sektorja (Rojec, 2000, str. 8–12) .

Program vlade RS za obdobje 2001-2004 je bil nadgradnja in razširitev programa za leto 2001. Dotikal se je spodbujanja NTI na naslednjih področjih: odprava administrativnih ovir za investicije, izboljšanje ponudbe in dostopnosti industrijskih zemljišč, finančne spodbude za investicije, trženje Slovenije kot lokacije za NTI ter institucionalna ureditev spodbujanja NTI (AGPTI, 2001, str. 22). Namen Zakona o spodbujanju tujih neposrednih investicij in internacionalizacije podjetij (ZSTNIIP) je bil ustvarjanje ugodnih možnosti za povečanje NTI in privabitev tujih investorjev. Vlada RS je leta 2005, sprejela tudi Uredbo dodeljevanju finančnih spodbud za obdobje 2005-2009²⁹ (AGPTI, 2005)

Slovenija je celotno obdobje po osamosvojitvi izvajala predvsem omejevalno/pasivno politiko do NTI. Koncept privatizacije je izločil tuje investitorje, ukrepi Banke Slovenije so odvrčali strateške investitorje, občasno nekritično in škodljivo poseganje slovenske politike pa je samo še krepilo vtis, da smo NTI nenaklonjeni. Vendar razpoložljivi podatki kažejo, da so investicije Slovenije v obdobju 1994-2008 vseskozi naraščale (ibid.).

Konec leta 2004 so znašale 5.579.6 mio EUR, kar je nekoliko manj kot v leta 2005 (6.133.6 mio EUR). NTI so vsako leto naraščale, vendar bistvenega povečanja priliva ni bilo. V letu 2008 je bilo zabeleženih 10.996.4 mio EUR NTI v Slovenijo, kar pomeni 12,6 % več kot v letu 2007 (9.765.1 mio EUR). Med državami investitoricami prevladujejo predvsem države članice EU (Avstrija, Nizozemska, Francija, Nemčija), Švica ter države bivše Jugoslavije. Področja investiranja tujih držav so predvsem: farmacija, trgovina, proizvodnja izdelkov iz gume in plastičnih mas, proizvodnja papirja ... (Banka Slovenije, 2008)

Slovenske izhodne investicije so se v letih od osamosvojitve vseskozi povečevale. Povprečna stopnja rasti v teh letih je znašala 24,2 %. V letu 2008 so izhodne investicije Slovenije znašale 5.660,5 mio EUR, kar pomeni 15,1 % več kot v letu 2007 (4.916,6 mio EUR). Največje države gostiteljice, slovenskih investicij, so predvsem države bivše Jugoslavije (Srbija, Hrvaška, BiH, Makedonija in Črna Gora), države EU

²⁹ Konkretni cilji Uredbe so: povečanje prvih vstopov malih in srednjih podjetij na tuje trge, povečanje izvoza blaga, storitev in neposrednih investicij, diverzificiranje slovenskega izvoza in zmanjšanje poslovnih tveganj slovenskih podjetij pri vstopanju na tuje trge (AGPTI, 2005) .

(Nemčija, Ciper, Avstrija, Nizozemska ...), Rusija in Liberija. Slovenska podjetja vlagajo največ v trgovinsko dejavnost, področje farmacevtskih surovin in preparatov, proizvodnje živil ... Časovni kazalci Slovenskih investicij v tujino kažejo, da narašča delež investicij v storitvene dejavnosti, naložbe v podjetja z proizvodnimi dejavnostmi pa padajo (ibid.).

Spodbujanje neposrednih tujih investicij mora biti prioriteta za Slovenijo, če želimo uspešno konkurirati ostalim državam ter razviti ustrezno konkurenčno prednost in se približati najbolj razvitim državam. Največje države investitorice v slovensko gospodarstvo so: Avstrija, Nizozemska, Nemčija, Francija in Švica (Strategija razvoja Slovenije, 2008).

Vse večji del svetovnega izvoza je povezan z ustanavljanjem podjetij v tujini, zato se majhno slovensko gospodarstvo, ki je izključno odvisno od tujih trgov, ne sme izogniti investiranju v tujini. Z neposredno prisotnostjo na trgu se vlagatelji najlažje približajo svojim konkurentom in hkrati krepijo lastne konkurenčne prednosti. Prevladujoči pozitivni rezultati obstoječih podjetij v tujini so tudi najboljša razlaga in dejstvo, da v Sloveniji neposredno investirajo v tujino podjetja z izkušnjami oziroma podjetja, ki že imajo podjetja v tujini (ibid.).

Izhodne investicije so na sedanji stopnji gospodarskega razvoja postale nujne. Najpomembnejši motiv slovenskih podjetij za investiranje v tujini je ohraniti oziroma odpirati nove trge; rast podjetja v konkretni državi, povečati prodajo in prodreti na hitro rastoče trge tretjih držav ... Slovenska podjetja so se v zadnjih letih usmerila predvsem v območje nekdanje Jugoslavije. To je seveda razumljivo saj se slovenska podjetja pri poznavanju tržne poti na tem delu JV Evrope bolje znajdejo kot druga. Slovenija največ vlaga v države: Hrvaška, BiH, Rusija, Črna gora in Srbija. V letu 2007 je prejela 1 milijardo EUR tujih investicij³⁰ (STA, Slovenska tiskovna agencija).

3.3.6 Pokojninska reforma

Pokojninsko in invalidsko zavarovanje je najpomembnejši del socialnega sistema socialne varnosti, v katerem si zavarovanec zagotovi pravico do pokojnine na podlagi predhodnih vplačil v posebne pokojninske sklade. Takoj po osamosvojitvi je v slovenskem gospodarstvu prišlo do večjih sprememb, naša podjetja je prizadel prehod na tržno gospodarstvo in izguba jugoslovanskih trgov. Posledica je bila povečana brezposelnost, ki jo je država delno reševala s predčasnim upokojevanjem. Ti ukrepi so povzročili na eni strani večanje števila upokojevcev in hkrati manjšali število aktivnega prebivalstva. Kmalu je postalo jasno, da brez sprememb pokojninskega sistema država takšnega stanja ne bo mogla dolgo vzdržati. Proces pokojninske reforme se je pričel leta 1993 (Bešter, 1999, str. 26).

³⁰ Slovenija je prejela 0,2 milijarde EUR investicij tretjih držav in 0,8 milijarde EUR iz držav EU.

Izvedba pokojninske reforme je potekala v treh fazah (Belopavlovič, 2000, str.5 — 6):

- Prva faza: se je začela leta 1996, ko je vlada Republike Slovenije pripravila izhodišča za reformo pokojninskega in invalidskega zavarovanja.
- Druga faza: se je pričela leta 1997 z Belo knjigo o reformi pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ki jo pripravilo Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve³¹. Ta faza se je končala aprila leta 1999 s podpisom dogovora o reformi pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ki uvaja tristebni sistem.
- Tretja faza se je pričela s sprejetjem novega Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-1)³² decembra 1999, zakon pa je začel veljati 1. januarja 2000 (Uradni list RS, št. 106/99) (1. januarja 2002 pa je stopil v veljavo tudi Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju). Ta faza naj bi se končala leta 2024, ko bo novi zakon v celoti stopil v veljavo.

Glavni cilj pokojninske reforme je prilagoditev današnjim demografskim, gospodarskim in socialnim okoliščinam, tako da bo sistem pokojninskega in invalidskega zavarovanja dolgoročno sposoben zagotavljati socialno varnost vsem zavarovancem. Cilj pokojninske reforme je tudi zagotoviti primernost pokojnin, da bo poleg pridobljenih pravic iz poklicnega zavarovanja omogočal ohranitev življenjskih standardov. Vendar je dejstvo, da so se bistveno zmanjšale pravice, zaostri so se pogoji upokojitve in tudi pokojnine bodo bistveno nižje, saj bo država v prihodnje upokojencem zagotovila predvsem osnovni življenjski standard (Bešter, 1996, str. 130—132.).

3.3.7 Trgovinska politika

Z vstopom Slovenije v EU je slovenski trg postal del notranjega trga EU. Slovenija je prevzela skupno trgovinsko politiko kot eno ključnih področij, kjer je pristojnost posameznih držav članic prenesena na nacionalno raven. Pravna podlaga je 133. člen pogodbe iz Nice, ki določa, da ta temelji na enotnih načelih, zlasti glede sprememb carinskih stopenj sklenitve trgovinskih sporazumov, doseganja enotnosti pri ukrepih liberalizacije, izvozni politiki in ukrepih za zaščito trgovine (Čebular, 2004).

Ukrepi Slovenije za pospeševanje izvoza temeljijo na načelu dovoljenega glede STO in EU, na načelu ustvarjanja ugodnih pogojev za izvozni prodor za vsa podjetja, skladno z njihovimi konkurenčnimi prednostmi in sposobnostmi. Cilji Slovenije v SZTP

³¹ V Beli knjigi so obrazloženi razlogi in cilji sprememb ter nakazane najpomembnejše rešitve pokojninskega sistema.

³² S tem zakonom se je povečala delovna doba, pokojnina se odmeri od mesečnega povprečja plač, ki jih je zaposleni prejel v katerihkoli zaporednih 18 letih zavarovanja. Zakon predvideva, da lahko zaposleni za varno starost priskrbijo tudi z osebnim varčevanjem (Uradni list RS št. 106/99).

so zagotoviti podjetjem dostop do trgov, ne glede, ali so podjetniški interesi usmerjeni na regijo, skupino držav, Evropo ali globalni trg (Kumar, 2005, str. 42) .

Ukrepi Slovenije za pospeševanje izvoza temeljijo na načelu dovoljenega glede STO in EU, na načelu ustvarjanja ugodnih pogojev za izvozni prodor za vsa podjetja, skladno z njihovimi konkurenčnimi prednostmi in sposobnostmi, na načelu ustvarjanja ugodnih pogojev za izvozni prodor za vsa podjetja, skladno z njihovimi konkurenčnimi prednostmi in sposobnostmi, in na načelu kombiniranja različnih ukrepov za promocijo izvoza; od sklepanja sporazumov do iskanja sinergij med različnimi ustanovami in organizacijami na nacionalni in mednarodni ravni (ibid, 43).

EU za Slovenijo predstavlja velik pomen na trgovinskem področju. Z možnostjo nastopa na skupnem trgu in pri oblikovanju skupne zunanje trgovinske politike v interesu vseh držav članic, omogoča boljše izkoriščanje ekonomij obsega in odprave nelojalne konkurence oziroma neenake obravnave udeležencev na trgu. Pri tem je pomembna tudi možnost sodelovati na področju trgovinske politike Slovenije in s tem tudi slovenskih podjetij. Možnosti sodelovanja in oblikovanja so povezane tudi z učinkovitim načinom komuniciranja in dostopa do virov informacij vseh udeležencev v Skupnosti (Izvozno okno).

Slovenija in ostale države članice praviloma ne morejo samostojno izvajati ukrepov glede trgovanja s tretjimi državami, ti so sklepanje trgovinskih sporazumov, uvedba antidumpinskih ukrepov, spremembe carinskih stopenj ali uvedba količinskih omejitev uvoza oziroma izvoza. Država članica lahko izvaja lastne zunanjetrgovinske ukrepe samo, če ima za to posebno odobritev Komisije, če ji to dovoljuje poseben predpis, uredba ES ali mednarodna pogodba, ki jo je sklenila ES, ali v primeru, da tak ukrep opravičujejo določbe člena 269/1/b ali člena 297 Rimske pogodbe (Tratnik, 2004 str. 23).

Slovenija v sektorju za trgovinsko politiko Ministrstva za gospodarstvo sodeluje RS aktivno sodeluje v procesu oblikovanja trgovinske politike oziroma posameznih ukrepov trgovinske politike, ki so v pristojnosti sektorja. Sektor opravlja naloge, ki se nanašajo na (Instrumenti zunanje trgovinske politike, 2009):

- *proces oblikovanja trgovinske politike oziroma posameznih ukrepov trgovinske politike*, ki so v pristojnosti sektorja (tarifne opustitve, splošni sistem preferencialov (GSP), ukrepi trgovinske zaščite in uvozna dovoljenja);
- *proces sklepanja trgovinskih sporazumov s tretjimi državami* ter spremljanje njihovega izvajanja.

Slovenija je v okviru sektorja za trgovinsko politiko vključena tudi v proces sklepanja trgovinskih sporazumov s tretjimi državami ter spremljanja njihovega izvajanja. Pri tem poskuša v čim večji meri upoštevati interese slovenskega gospodarstva (ibid).

3.3.8 Področje kmetijstva

Z osamosvojitvijo je Slovenija pridobila novo strategijo razvoja podeželja, ki ni bila več naravnana samo v predelavo, temveč so bile poudarjene tudi ekološko-socialne funkcije kmetijstva. Za razvoj podeželja je bil ustanovljen program celostnega razvoja, podeželja in obnove vasi (MZK, 1998. str. 5).

V letu 2001 so se v okviru slovenskega kmetijsko-okoljskega programa začeli izvajati kmetijsko okoljski ukrepi. Vstop Slovenije v EU je prinesel večje število ukrepov ter višjo finančno pomoč. V pogajanjih z EU je Sloveniji zaradi posebnosti njenega kmetijstva uspelo uveljaviti načelo doplačevanja iz nacionalnih rezerv. Leta 2004 se je pričelo izvajanje vseh 21 kmetijskih ukrepov (ibid., str. 11 – 17).

Vlada Republike Slovenije je leta 2006 sprejela sklep o modelu izvedbe reforme skupne kmetijske politike (SKP) na področju neposrednih plačil za Slovenijo v obdobju 2007–2013. Slovenija je obravnavana kot ena regija. Bistvo reforme je, ukiniti večino proizvodno vezanih plačil, in uvesti uvajajo plačilne pravice, ki predstavljajo vrednost plačila na hektar upravičenega zemljišča in so osnova za pridobitev neposrednih plačil od leta 2007 naprej (Učinki kmetijske politike, str. 34) .

S širitvijo EU se je povečal pomen SKP. Evropski model kmetijstva ponazarja večnamensko vlogo kmetijstva. Da bi v Slovenji dosegli ravnovesje med naslednjimi stebri, ki podpirajo razvoj kmetijstva: s konkurenčnostjo, okoljem ter diverzifikacijo gospodarskih dejavnosti in kakovostjo življenja na podeželju (slika: 6), bo potrebno pravilno razporediti sredstva po posameznih stebrih (Hribar, 2004).

- 1. os naj bi pomagala dvigniti konkurenčnost kmetijstva in v kmetijstvo prinesla kakovost, inovativnost, vključevanje v tržne verige in prenos znanja;
- nalogi 2. osi sta zaustaviti praznjenje kmetijskih območij in vzpodbujanje kmetijske prakse, ki je okolju prijazna;
- 3. os je usmerjena v kakovost življenja na podeželju.

Slovenija bo iz Sklada za regionalni razvoj namenila približno 33 odstotkov sredstev za dvig konkurenčnosti (1. os), dobrih 52 odstotkov bo namenjenih za ohranjanje in varovanje okolja (2. os), tretji osi bo namenjeno 11 odstotkov sredstev. Aktivnostim (Leader) bo namenjeno tri odstotke sredstev (Smernice in priporočila za izvajanje pristopa LEADER v RS, str. 36) .

3.3.9 Področje energetike

Reorganizacija slovenskega elektroenergetskega sistema se je v Sloveniji začela leta 1990 ob pomoči tujih svetovalcev, svoj vrhunec pa je dosegla s sprejetjem novega Evropskega zakona (EZ), leta 1999 (Uradni list RS, št. 79/99). EZ je na stežaj odprl vrata liberalizacije slovenskega energetskega trga. Osrednji del ureja delovanje energetskega sektorja, saj vnaša elemente tržnih mehanizmov v sektorje, ki so zaradi vezanosti na omrežja naravni monopoli. EZ opredeljuje načine za učinkovito porabo ter oskrbo z električno energijo, zemeljskim plinom, naftnimi derivati in toplotno s energijo. Določa pravila in nadzor nad delovanjem trga, pogoje za vlaganje v elektroenergetiko, izvajanje gospodarskih javnih služb ter sistem za podelitev licenc energetskega dovoljenja in pravila trgovanja z energijo.

Prvi korak k odpiranju slovenskega elektroenergetskega trga je bil narejen 15. aprila 2001. Takrat je začel za slovenske odjemalce delovati organizirani trg električne energije, pravico do izbora svojega dobavitelja pa so dobili največji porabniki. V letu 2001 je vlada RS z odredbo določila pravila za delovanje trga z električno energijo. Izvajalci dejavnosti distribucije so upravičenim odjemalcem in proizvajalcem električne energije pričeli izdajati dovoljenja za dostop do omrežij. Podatki o zasebnosti omrežij so postali javni (Janjić, 2006, str. 17)

Tabela 8: Energetska bilanca 2002 – 2007

Leto	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Domača proizvodnja	140,5	136,8	144,9	146,4	144,1	144,7
Izvoz	166,1	179,1	186,1	196,9	202,4	201,1
Uvoz	22,8	24,8	31,1	36,5	43,0	39,2

Vir: Ministrstvo za gospodarstvo, 2007

Za upravičene odjemalce so se 1. januarja 2003 odprle tudi tuje državne meje, tako se je sprostil trg z električno energijo, proizvedeno zunaj ozemlja RS. Podjetja za distribucijo, tarifni odjemalci električne energije ter ostali upravičeni odjemalci so lahko začeli uvažati električno energijo oziroma proizvajalci iz drugih držav so lahko električno energijo ponujali v odkup. S spremembami in dopolnitvami energetskega zakona maja 2004 pa se je v skladu z evropsko zakonodajo začelo pospešeno odpiranje trgov z električno energijo. Do končne liberalizacije trga električne energije je prišlo 1. julija 2007, ko so tudi gospodinjstva lahko začela prosto izbirati dobavitelje³³, vendar praksa dokazuje, da so dobavitelji večinoma ostali isti oziroma tisti, ki prevladujejo v domačem okolju (ibid., 18).

³³ Postopke o zamenjavi dobavitelja električne energije določajo Pravila za delovanje trga z električno energijo, Uredba o načinu izvajanja gospodarske javne službe, organiziranja trga z električno energijo, Uredba o splošnih pogojih za dobavo in odjem električne energije in energetske zakon.

4 GLOBALIZACIJA IN PRIHODNOST SVETOVNE TRGOVINSKE ORGANIZACIJE

4.1 OPREDELITEV GLOBALIZACIJE

Proces globalizacije je globalen pojav, pri katerem gre za krčenje časa in prostora, za proces razozemljanja, saj upada relativni pomen ozemeljskih meja, ki ne označujejo več meja nacionalnega gospodarskega in političnega prostora. Globalizacija je tudi proces denacionalizacije oziroma razdržavljanja moči, saj se moč, tako gospodarska, politična, kulturna kot tudi vojaška, vedno bolj organizira na daljavo (McGrew, 2007, str. 26–27).

Globalizacija je več kot le preprosta širitev mednarodne trgovine. Pojem globalizacije vključuje povezovanje proizvodnje prek državnih meja, pri čemer imajo posebno vlogo mednarodne investicije s strani mednarodnih korporacij, ki z leti naraščajo. Uporaba tehnologije omogoča lažje delovanje prek državnih meja in prinaša spremembe v delovnih razmerjih.

Izziv globalizacije ni v tem, da se pretvarjamo, da ta ne obstaja ali da jo poskušamo odpraviti, temveč da najdemo primeren način usmeriti jo tako da ob tem podpira temeljne človekove pravice in prinaša koristi za ljudi.

4.2 PREDNOSTI IN POSLEDICE GLOBALIZACIJE

Globalizacija prinaša številne pozitivne spremembe, saj bo preprečila gospodarske, ekološke, geopolitične, etične in druge konflikte. Vendar hkrati prinaša tudi veliko število nasprotij, odpira nove probleme in ustvarja nove grožnje (Markovič, 2008).

Največjo spodbudo sta procesu globalizacije dali *liberalizacija* in *revolucija* v tehnologiji. Nove komunikacijske tehnologije, sodobne prevozne storitve in zniževanje njihovih cen ter odprava ovir v mednarodnem trgovanju so povečale mobilnost ljudi, kapitala, izdelkov in storitev. Kombinacija liberalizacije in tehnološke revolucije s političnimi spremembami³⁴ so omogočile, da je val globalizacije preplaval svet (ibid.).

Med najpomembnejše dejavnike globalizacije, ki so vplivali na proces globalizacije, štejemo (Dubovski 2006, str. 50):

- *politične spremembe* – povečanje števila držav, ki iz zaprtih družbeno-političnih in gospodarskih sistemov prehajajo na mednarodne tržne sisteme (Vzhodna Evropa);

³⁴ Izredno pomemben dejavnik so politične spremembe, saj zaprti sistemi prek svojih hermetično zaprtih meja niso spustili vala sprememb. Zaprti politični in gospodarski sistemi ljudem niso omogočili koriščenja novih možnosti.

- *gospodarska intenzivnost*, ki se od razvitih držav preusmerja v države v razvoju (Vzhodna Azija);
- *tehnološki napredek*, ki izpopolnjuje področje komunikacij (informacijska tehnologija, logistika, telekomunikacije);
- *odprava* (carinskih in necarinskih) *ovir* za pretok storitev, izdelkov, kapitala, tehnologije;
- *spreminjanje pričakovanj odjemalcev* glede kakovosti, cen in spremljajočih storitev povsod po svetu;
- *obstoj pomembnih regionalnih razlik* glede razpoložljivosti materialov in izdelkov, strukture stroškov, stopnje rasti, pridobljenih veččin. Vse to pa pospešuje nastanek prilagojenih oblik sodelovanja (strateška zaveznitva in partnerstva).

Globalizacija vpliva na nacionalna gospodarstva predvsem prek hitre rasti neposrednih tujih investicij (prenos tehnologij, prestrukturiranje industrije, oblikovanje globalnih podjetij), povratnega vpliva na tehnološke inovacije ter z astronomsko rastjo menjave vseh vrst storitev in s tem vloge človeškega kapitala. V splošnem lahko naštejemo tako *pozitivne* kot *negativne posledice globalizacije*. *Pozitivni učinki* so povezani predvsem z rastočo globalno konkurenco, ki s širjenjem trgov lahko vodi v specializacijo in delitev dela ter s tem k rasti proizvodnje. Podobno lahko tudi ekonomije obsega vodijo k nižanju stroškov in cen ter spodbujajo nadaljnjo gospodarsko rast. *Pozitivne posledice* so še obojestranske koristi mednarodne menjave med posamezniki, podjetji, organizacijami, državami, trgovskimi bloki itd. ter večanje produktivnosti, povezane z racionalizacijo proizvodnje, distribucijo tehnologije in konkurenčnimi pritiski. Tako globalizacija potencialno vodi k večji proizvodnji, večjim realnim plačam in boljšemu življenjskemu standardu vseh udeležencev (Intriligator, 2001 str. 12).

Koristi globalizacije so do sedaj žela predvsem najbogatejša gospodarstva in nekateri na novo razvijajoči se trgi, medtem ko so se najrevnejše država Afrike, Azije in Latinske Amerike še bolj marginalizirale. Tesna prepletanja in soodvisnosti gospodarstev večajo nevarnosti širjenja regionalnih in globalnih nestabilnosti. Kritiki procesov globalizacije pogosto svarijo tudi pred izgubo samostojnosti nacionalnih gospodarstev s prenosom nadzora na najmočnejše države, multinacionalna ali globalna podjetja in mednarodne organizacije. Nekateri krivijo globalizacijo tudi za brezposelnost v državah z drago delovno silo, vendar pa analize podatkov za različne države to zavračajo.

4.3 GLOBALIZACIJA SVETOVNE TRGOVINE

Svet postaja vse bolj medsebojno povezan in soodvisen. Mednarodna delitev proizvodnje postaja prevladujoča oblika ekonomske integracije na svetovni ravni. Nacionalno gospodarstvo se vrašča v svetovno, ki postaja globalno gospodarstvo. Da bi to globalno gospodarstvo lahko delovalo kot en tržni prostor, je potrebna

popolnoma svobodna trgovina med državami. Svet se giblje proti globalno prosti trgovini.

Zaradi globalizacije gospodarstva, telekomunikacij in zaradi povečanih potovanj se menjave med Ameriko, Evropo in pacifiškim področjem odvijajo z neznano hitrostjo. Stili življenja v različnih delih sveta postajajo vse bolj podobni. Kultura prehrane, mednarodna moda, angleščina kot mednarodni jezik postajajo povezovalni elementi globalizacije načina življenja. Vse večja podobnost načina življenja na različnih koncih sveta pa ima za protitrend željo po izražanju edinstvenosti kulture in jezika in zavračanje tujih vplivov. Pomembno je torej ohraniti nacionalno identiteto v globalnem svetu (Senjur, 2002, str. 690).

Vse širše povezovanje in vse večje sodelovanje povečuje globalno medsebojno odvisnost. Vendar ta proces ne povečuje samo ekonomske soodvisnosti, temveč vodi tudi k zmanjšanju samostojnosti in suverenosti držav v odločanju. Posledica globalizacije in medsebojne odvisnosti se tako odraža v krepitvi vpliva zunanjega dejavnika na posamezno deželo (Vrhunec, 1997, str. 11).

Pojav globalizacije označujejo naslednji dejavniki (Peklar, 1999, str. 8):

- nastanek globalnega trga, ki pogojuje prosto regijsko trgovanje in nastanek vedno večjega števila multinacionalk;
- hiter pretok kapitala, izmenjava produktov, tehnologij in informacij;
- hitri in nepričakovani pretresi na trgu, ki povzročajo veliko socialno nestabilnost;
- napredek tehnologije pogojuje hitrejše zmanjševanje števila delovnih mest v primerjavi z novonastalimi.

Pri prilagajanju na globalizacijo ima za gospodarske subjekte velik pomen okolje, ki je pogojeno z lastnimi političnimi, ekonomskimi in tehnološkimi dejavniki. Okolje nam namreč v veliki meri določa možnosti, vire in sredstva, s katerimi razpolagamo, in odvisnosti, od katerih pripravljamo lastno strategijo (Soros, 2003, str. 34).

Kapitalistična ekonomska teorija zavzema stališče, da je popolnoma liberaliziran globalni trg najboljša pot za pospeševanje rasti, kajti vsaka država se specializira v proizvodnjo blaga in storitev, s katerimi ima največjo primerjalno prednost. V praksi namreč zniževanje trgovinskih ovir in odpiranje trga ne povzročata vedno rasti. Bogate države in velike korporacije dominirajo na globalnem trgu in ustvarjajo neenaka razmerja moči in izmenjave informacij. Trgovanje je samo po sebi neenako, zato revne države nemalokrat namesto rasti blaginje doleti rastoča nezaposlenost in revščina. Svobodno trgovanje v resnici ni enako svobodno. Subvencioniranje kmetijstva in ostale trgovinske ovire v ZDA in EU preprečujejo revnim državam, vstopiti na najpomembnejše trge. Kritiki svobodne trgovine opozarjajo, da veliko svetovno najbogatejših držav ščiti svoje ekonomije, ko so na začetku rasti. Prav tako opozarjajo na prevlado transnacionalnih korporacij, ki pravila trgovanja postavljajo v svoj prid. Številne organizacije podpirajo pošteno trgovanje in argumentirajo, da trgovanje lahko pospeši rast, v kolikor zajema tudi aspekte človeških in delavskih

pravic ter varovanja okolja (GPF 2009). Prav zaradi tega je pomembno oblikovati splošna načela, ki jih bodo spoštovale vse strani. To je dosegla STO, ki je v mnogih pogledih popolno razvita in najnaprednejša od vseh mednarodnih institucij. Naloga STO je liberalizacija, ki temelji na pravilih mednarodne trgovine (ibid.).

4.4 GLOBALIZACIJA IN SLOVENIJA

Slovenija je majhna in odprta država, ki se sooča z izvozno regijsko ujetostjo. Zato je konkurenčnost slovenskega gospodarstva vezana na pogoje vključevanja na globalne trge ter odprtost in privlačnost države za tuje naložbe. S ciljem povečati globalno konkurenčnost morajo tako država kot institucije slovenskim podjetjem zagotoviti pogoje poslovanja, ki bodo omogočali širitev njihovih poslovnih aktivnosti na nove tuje trge in spodbujali razvijanje višjih oblik internacionalizacije. Na drugi strani je treba načrtovati in oblikovati celovit sistem spodbud za privlačno poslovno okolje v državi, ki bo privabljal investitorje iz tujine. Tuji kapital je treba promovirati tudi kot uvoz novih znanj in kadrov, ki jih potrebujemo za tehnološki preboj³⁵.

Slovenija je pripravila Nacionalni program varstva okolja (NPVO), ki predstavlja okvir za okoljsko politiko. Njegove prednostne naloge so opredeljene tudi na področju mednarodnih aktivnosti s ciljem vključevati zahteve varstva okolja v zunanjo politiko in razvojno sodelovanje, učinkovito izpopolnjevati in uveljavljati mednarodne pogodbe, ki so povezane z okoljem, ter sodelovati s sosednjimi državami in regijami.

Kaj se bo v prihodnosti dogajalo z globalizacijo? In kaj se bo posledično dogajalo z nami? Tako imenovana teza Fukuyaminega konca zgodovine pravi, da se je na svetu vzpostavil gospodarski red, ki se ne bo več spremenil. Toda vsi se s tem ne strinjajo. Prof. dr. Jože Mencinger pravi, da se bo globalizacija prej ali slej ustavila, saj to, da nekdo dela za dolar na dan, dolgoročno ne more vzdržati.

Drugi razlog, ki utegne zavreti globalizacijo, je okoljski. Okolje utegne postati bodisi preveč izrabljeno in onesnaženo bodisi ga bodo tudi revnejše države v tolikšni meri zaščitile, da bo to vplivalo na proizvodnjo mednarodnih korporacij. Obstajajo še drugi razlogi, ki utegnejo vsaj delno zavreti globalizacijo. Eden takih je nestrinjanje mnogih s cepitvijo sveta na bogate in revne, ki jo povzroča globalizacija. Svet, ki je razdeljen na petino bogatih in štiri petine revnih, kjer denimo 20 % ljudi potroši 80 % vseh dobrin, je vsekakor etično vprašljiv (Černetič, 2002.).

³⁵ Slovenija je v zadnjih letih izkazovala visoko gospodarsko rast, dobre poslovne rezultate, hitro rast izvoza in BDP, ter velik padec brezposelnosti. Za nadaljnjo rast je potreben kvaliteten tehnološki preboj za večjo vlogo storitev z visokim deležem znanja, za večjo konkurenčnost. Za tehnološki preboj slovenskega gospodarstva so potrebni večji premiki; tehnološko prestrukturiranje, več vlaganj v R&R, v naložbe novih proizvodov in v inovacije nasploh.

4.4.1 Finančna kriza³⁶

Iz finančne nepremičninske krize v ZDA se je razvila globalna finančna kriza, le-ta pa pogloblja gospodarsko recesijo kar v gospodarsko³⁷ krizo. Bogate države se soočajo z najbolj globoko recesijo po krizi v 30. letih. Kriza se širi prek ZDA v Evropo in druge dele sveta in iz finančnih trgov nazaj v gospodarstvo, kjer se je z naraščanjem hipotekarnih posojil tudi začela. Pravo znamenje krize se je pojavilo aprila 2007, ko je ob puku hipotekarnega balona v ZDA bankrotirala prva večja hipotekarna ustanova v ZDA.

Prizadeti so skoraj vsi gospodarski sektorji v svetu³⁸. Prelivanje prek finančnih trgov bo najbolj prizadelo države srednjega dohodka, vse države v razvoju pa so prizadete zaradi zmanjšanja mednarodne trgovine. Pogoji menjave so za industrijske države izboljšani, za manj razvite pa so poslabšani. Likvidnost in finančne omejitve se pojavljajo v vedno večjem številu držav.

V letu 2009 bo svetovna rast BDP upočasnjena, pri čemer bo večina razvitih držav formalno v recesiji, države v razvoju pa bodo znatno upočasnile rast. Po bolj pesimističnem scenariju bo negativna celo skupna svetovna rast (- 0,5 %). Seveda bo dinamika od države do države in med regijami različna. Najhitrejšo rast bodo ohranile članice skupine BRIC³⁹ in druge tranzicijske države, hkrati pa arabske države in države zahodne Azije.

Za odpravo vzrokov krize je treba zaustaviti padanje cen nepremičnin v ZDA. Posojilno krizo je treba rešiti pri njenem izvoru – ameriškem trgu nepremičnin. Vendar je težko, skoraj nemogoče. Edini način reševanja posledic krize so zasebni prevzemi ali nacionalizacija kritičnih finančnih ustanov. Država mora prispevati sveži kapital, da se banke obnovijo in vrnejo k normalnemu poslovanju, potrebne pa so tudi finančne vzpodbude v gospodarstvu⁴⁰, ki morajo biti pravočasne, ciljne in z načrtom za povrnitev v dolgoročno ravnotežje javnih financ.

Slovenski finančni sektor in gospodarstvo nista neposredno okužena, posredno pa je že čutiti posledice finančne epidemije. Poslabšanje *slovenskih obrambnih mehanizmov* je povzročilo velik porast zunanjega bruto in neto dolga do tujine, prevelike posojilne aktivnosti bank in znižanje obrestnih mer bank. Finančna kriza se

³⁶ Povzeto po Franjo Štiblar, 2008, str. 15 – 35.

³⁷ Znaki krize so: počasnejša gospodarska rast v svetu, počasnejša rast svetovne trgovine, padec cen surovin, posojilna suša, padec pomoči najrevnejšim državam, padec potrošniške klime, dilema, padec prodaje avtomobilov ...

³⁸ Najbolj prizadete gospodarske panoge: jeklarska, transport, ladjedelništvo, rudarstvo, proizvodnja trajnih in luksuznih dobrin, trgovina, turizem in gradbeništvo.

³⁹ Brazilija, Rusija, Indija in Kitajska.

⁴⁰ Zniževanje davčnih stopenj in drugih prispevkov, povečanje javnih financ.

najmočneje prenaša v realni sektor prek posojilnega krča⁴¹, zmanjšanja izvoza zaradi recesije v tujini⁴² in padanja potrošnje⁴³.

Napoved kaže na upočasnitev rasti slovenskega BDP tudi v letu 2009, a je vseeno mogoče tudi v letu 2009 pričakovati pozitivno rast 3 % in umirjeno inflacijo proti 3 %, pa tudi povečevanje brezposelnosti. Spodbujeno domače povpraševanje ne more v celoti nadomestiti izpada izvoznega povpraševanja zaradi recesije v svetu, saj je Slovenija premajhna in preveč odprta država. Vlada mora zato sprejeti ukrepe, ki bodo za slovensko gospodarstvo najprimernejši. Povečati mora socialno pomoč najšibkejšim, investirati mora v javna dela, ki bodo imela hitre učinke na celotno gospodarstvo (npr. dograditev Luke Koper, gradnja novih energetskih kapacitet in železnic, naložbe v zaščito okolja ...), hkrati pa mora s svojimi ukrepi ustvariti ugodno okolje za delovanje podjetij, ki bodo sama znala najti programe in ljudi, s katerimi bo uspevala tudi v kriznih časih.

4.5 VLOGA SVETOVNE TRGOVINSKE ORGANIZACIJE V GLOBALIZACIJI

Vedno večje število vlad sprejema politiko *liberalizacije zunanje trgovine*, odprtje nacionalnih trgov in odstranjevanje ovir, ki omejujejo mednarodno ekonomsko aktivnost. Številne države so povečale svojo odvisnost od mednarodnih trgov, vse z namenom večje rasti razvoja. Ključno vlogo ima sistem STO, katerega delovanje je osredotočeno na blagovno menjavo ter investicije. STO je v osmih krogih multilateralnih pogajanj bistveno vplivala na proces eliminacije trgovinskih ovir. Carinske tarife v visoko industrializiranih državah so se močno znižale. Pomemben faktor v procesu globalizacije je liberalizacija finančnih in kapitalskih trgov, tudi z vidika razpoložljivosti in dosegljivosti virov financiranja (Sores, 2003, str. 28).

STO je v mnogih pogledih popolno razvita in najnaprednejša od vseh naših mednarodnih institucij. Bila je uspešna ne samo pri oblikovanju mednarodnega prava, ampak tudi pri izvajanju sodne funkcije. Poleg tega je našla način uveljavljanja svojih sklepov. Instrument, ki ga je uporabila, je oškodovane države pooblastil za zahtevek povračila, razen v primeru, če že prejemale nadomestilo ali če so nedopustna dejanja prenehala. Suverenost držav na večini drugih področij predstavlja nepremostljive ovire za uveljavljanje mednarodnega prava (ibid., str. 29).

Navsezadnje imajo kritiki prav, ko trdijo, da je STO pristranska v korist bogatih držav in multinacionalnih korporacij. Pristranska ni zaradi svojega mehanizma, ampak zaradi načina njegove uporabe in pomanjkanja podobnih učinkovitih struktur, ki bi si prizadevale za druge socialne cilje, kot so varstvo okolja, delovne pravice in človekove pravice (Ibid., 30).

⁴¹ Posojil skoraj ni več, če pa so, so kratkoročna.

⁴² Zaradi zmanjšanja izvoza v tujino je padla proizvodnja slovenskih podjetij, posledično se je zmanjšalo tudi investiranje teh podjetij.

⁴³ Ob zmanjšanju plač ali celo zaposlitve se zmanjša potrošnja. Potrošniki se obnašajo bolj racionalno; zmanjša se nakup luksuznih dobrin, trajnih dobrin in tudi normalne količine nakupov.

Kar se tiče napačne uporabe mehanizma STO, moramo opozoriti na dve stvari. Prva in najpomembnejša glede na velikost razpona je razlika v razmerju do izdelkov razvitih držav in tistih v razvoju. Odstranitev tarifnih in netarifnih ovir za kmetijske izdelke, tekstilij in obutve je razdeljena na faze v daljšem obdobju kot pri zahtevnejših industrijskih izdelkih. Druga stvar zadeva pristranskost v prid korporativnih interesov. Obstajata Sporazum o trgovinskih vidikih pravic intelektualne lastnine in Sporazum o trgovinskih vidikih naložbenih ukrepov, vendar ne obstajata sporazuma o trgovinskih vidikih pravic iz delovnega razmerja ali okoljevarstvenih ukrepov (Anderson, 2001, str. 10).

Pravila STO imajo prednost pred nacionalnimi predpisi, v primeru ko so ti predpisi sestavljeni tako, da diskriminirajo izdelke drugih držav. Pomanjkanje mednarodnih predpisov in ovire nacionalnim predpisom skupaj tvorijo podporo korporativnim interesom. V odsotnosti enakovredno zavezujočih predpisov na drugih področjih, kot so človekove pravice, delovne razmere, zdravstvo in varstvo okolja, STO daje mednarodni trgovini premoč nad socialnimi cilji. V določenem pogledu je bila STO preveč uspešna. Praktično gledano, je edina mednarodna institucija, ki so se ji Združene države pripravljene podrediti. To ji daje ogromno moč. Prosta trgovina in prosti trgi se uporabljajo samo za ustvarjanje bogastva, medtem ko družba za svoje preživetje in prihodnost potrebuje tudi druge javne dobrine. V današnji svetovni situaciji ne obstaja ravnovesje med zasebnim in javno blaginjo, kar je osnovni razlog, zakaj se je STO znašla na udaru (ibid.).

Pomislimo na socialne težave, ki jih povzročata globalni kapitalizem. Te ustvarjajo potrebo po dodatnem usposabljanju in socialni varnosti. To so naloge, ki so zunaj obsega mednarodnih trgovinskih pravil STO. Nekatere države so prerevne, da bi lahko financirale potrebne ukrepe, zato potrebujejo mednarodno pomoč. To je manjkajoči del v naših globalnih institucionalnih dogovorih. V dopolnitvi novega ogrodja pomoči bi morale priti do določenih sprememb v ogrodju trgovine. Kar nekaj področij se tako postavlja v ospredje: pravice iz delovnega razmerja⁴⁴, zaščita okolja⁴⁵, pravice intelektualne lastnine, konkurenca, boj proti korupciji in davčna politika ... (ibid., str. 11)

STO je bila obtožena delovanja za zaprtimi vrati, večje naklonjenosti do interesov transnacionalnih korporacij in neupoštevanja interesov manj razvitih držav. Te napake lahko pripišemo njenemu načinu delovanja oziroma minimalnemu proračunu. Zaradi pomanjkanja finančnih sredstev ne more zaščititi interesov vseh članic. V STO vsa pogajanja potekajo med državami, manj razvite države pogosto nimajo možnosti zaščititi lastnih interesov, prav tako nimajo veliko vpliva pri ustvarjanju predpisov, obenem pa jih morajo upoštevati (Soros 2003, 51—53).

⁴⁴Obstaja mednarodna institucija, ki se posveča zaščiti dela, to je ILO (International Labour Organization).

⁴⁵ STO si zato v okviru razvojnega načrta iz Dohe prizadeva, da bi vse države v svojo zakonodajo vključile okoljski vidik. Države članice STO so predlagale ustanovitev organizacije, ki je podobna svetovni okoljevarstveni organizaciji.

5 PRIHODNOST SVETOVNE TRGOVINSKE ORGANIZACIJE

5.1 SMISELNOST OBSTOJA SVETOVNE TRGOVINSKE ORGANIZACIJE⁴⁶

Področje STO je ravno mednarodna trgovina. S pomočjo mednarodne trgovine države dosegajo hitrejši razvoj in večjo blaginjo ljudi. Vendar ne poteka vedno in povsod tekoče, vlade se menjajo, pogledi, prioritete, politike in cilji se prilagajajo, okolje se dinamično spreminja, gospodarstva rastejo in padajo ipd.

STO predstavlja okvir, kjer porajajoče težave in probleme rešujejo po mirni in demokratični poti. STO s svojim multilateralnim trgovinskim sistemom (načeli in pravili) zagotavlja, da se v okviru multilateralnega trgovinskega sistema pogoji ne spreminjajo enostransko, ampak s konsenzom. Na ta način imajo vse države članice vpliv na odločitve STO, sam sistem pa države članice sili k njihovi liberalizaciji oziroma k odprtosti gospodarstev, s čimer dosežemo določeno stopnjo predvidljivosti in stabilnosti⁴⁷, kar je zelo pomembno za gospodarstva (podjetja) vseh držav, da ne nemoteno mednarodno poslujejo.

Od STO velikokrat pričakujemo preveč in, kar ni v njeni pristojnosti. V zadnjem času smo priča večjim civilnim gibanjem proti globalizaciji, ki v STO vidijo glavnega krivca za vse tegobe, ki jih tarejo. Na raznih demonstracijah proti globalizaciji in STO po svetu demonstrirajo ljudje, ki ravno zaradi globalizacije in dela STO lahko potujejo po svetu, nosijo ure, izdelane v drugih državah, se vozijo v avtomobilih, ki so proizvedeni in sestavljeni v različnih državah itd. Tudi interesi protekcionizma ali monopolov in s tem doseganja (neupravičenih) višjih cen nimajo mesta v STO in so celo v nasprotju z načeli in pravili STO.

Vse v STO je bilo in je s pogajanjem dogovorjeno, upoštevajoč različne interese držav članic. STO sama po sebi nima pristojnosti odločati, odločajo države članice in njihovi interesi. Ti pa so lahko med seboj diametralno nasprotni, kar pomeni težka pogajanja in veliko potrebnega časa za napredek oziroma rezultat. Vendar se tudi na samem začetku države niso mogle zediniti pri ustanovitvi organizacije oziroma o multilateralnem trgovinskem sistemu, zato je bil za vmesno obdobje ustanovljen GATT. Po petih desetletjih je vendarle prišlo do konsenza za ustanovitev STO in multilateralnega sistema.

⁴⁶ Povzeto po Soros, 2003, str. 29 – 53

⁴⁷ Razni morebitni vplivi sprememb se zmanjšajo na najmanjšo možno raven, s tem pa se možnosti za razne gospodarske krize (lahko tudi v širšem obsegu mednarodne trgovine) bistveno zmanjšajo.

5.2 PRIHODNOST IN MOŽNE SMERI RAZVOJA SVETOVNE TRGOVINSKE ORGANIZACIJE

Interesi so lahko gonilna sila vsega dogajanja in napredka, včasih pa ovira za doseganje tudi minimalnega rezultata. Ali trgovinski sporazumi predstavljajo poglobitev multilateralnega trgovinskega sistema ali njegovo oviro. Če pogledamo razloge za nastanek, ugotovimo, da so ravno ti šibke točke pogajanj STO. Trgovinski sporazumi so le dopolnitev multilateralnega trgovinskega sistema. Ker je v okviru STO oziroma med državami članicami vse preveč kulturnih in razvojnih razlik, pogledov, mnenj ipd., je težko priti do konsenza pri vseh odprtih vprašanjih in problemih. Tako so npr. vprašanja standardov varovanja okolja, ravnanja z delovno silo ipd. še vedno odprta, saj so nekatere države članice zelo napredne pri vzpostavljanju visokih standardov (razvite države), medtem ko nekatere teh standardov sploh nimajo (države v razvoju in manj razvite države). Postavi se vprašanje, ali gre za neke vrste nelojalno konkurenco ali poizkus protekcionizma domačih gospodarstev. Ker pri teh vprašanjih v tem trenutku ni možen konsenz, so trgovinski sporazumi tudi odgovor in poizkus pritiska na ostale države članice pri vzpostavljanju višjih standardov, kar se sklada s trditvijo, da so trgovinski sporazumi le dopolnitev multilateralnega trgovinskega sistema.

Pri tem je potrebno paziti na mejo, kjer se začne izkoriščanje trgovinskih sporazumov za namen protekcionizma, kar pa je v praksi zelo težko. Trgovinski sporazumi naj ne bi kršili načel in pravil, ki veljajo že v multilateralnem trgovinskem sistemu STO, ki tako predstavlja osnovni okvir. Ko bi se interesi v času uskladili glede standardov in ravnanja v mednarodni trgovini, bi razlogi in potreba o trgovinskih sporazumih izginili ali postali zanemarljivi, saj bi jih bilo možno vključiti v multilateralni trgovinski sistem STO. Zato menim, da samo prepoved trgovinskih sporazumov ne bi prinesla rešitev vseh odprtih vprašanj.

Vprašanje okolja je poleg realnih negativnih vplivov mednarodne trgovine pomembno z vidika javnosti, saj le-ta izraža precejšnjo zaskrbljenost glede globalnega segrevanja in njegovih posledic. Pritisk zaznajo vlade držav članic in ga prenesejo v forum STO, kjer poskušajo razviti diskusije o rešitvi nastalega problema. Področje okolja oziroma njegovega varstva ni v pristojnosti STO, v pristojnosti so le relacije med mednarodno trgovino in okoljem. Obstoječi sporazumi (zunaj STO) o varstvu okolja pa kljub večji pristojnosti na žalost niso tako zelo uspešni ali širše: sprejeti s strani držav. Zaradi relativne uspešnosti pri pogajanjih, doseženega napredka in vpliva mednarodne trgovine na okolje in njegovo obremenitev (industrializacija, prekomerno izkoriščanje naravnih bogastev ipd.) so države članice odprle diskusijo v STO tudi o okolju. Menim, da je potrebno v okviru STO nadaljevati z diskusijami in analiziranjem vplivov mednarodne trgovine na okolje ter pripravljati morebitne ukrepe (npr. olajšati dostop do novejših čistejših tehnologij), ki bi te vplive čim bolj zmanjšali. Istočasno pa bi morali spodbujati vse države članice, da pristopijo k okoljskim sporazumom in začnejo uvajati standarde varovanja okolja. Z upoštevanjem osnovnih kriterijev in standardov varovanja okolja (lahko zunaj okvira STO) s strani vseh držav članic bi se obtožbam o nelojalni konkurenci ali

protekcijonizmu na drugi strani lahko izognili. V obratnem primeru se bodo negativni vplivi na okolje nadaljevali, posledično se bo povečal pritisk javnosti, kar samo pomeni nujnost ukrepanja kasneje in soočenje s še večjim problemom.

Sklop področij investicij, konkurence, javnih naročil, poenostavitve postopkov in elektronske trgovine (ki postaja vedno bolj pomembna) predstavlja za vse države članice, predvsem pa za razvijajoče in najmanj razvite države, izgubo vpliva na domače gospodarstvo. Zahteve razvitih držav s spoštovanjem proste trgovine na teh področjih razumemo v smeri, ki bi omogočila tujim podjetjem brezmejno in poenostavljeno izkoriščanje naravnega bogastva, prevzem celotnih sektorjev domačega gospodarstva ipd. Razumljivo se temu upirajo, napredek na teh področjih je zato temu primerno težak. Argumente na obeh straneh podpirajo različne teorije in primeri, ki istočasno niso sprejemljivi za vse strani. Deloma se zato različni pogledi uresničujejo v trgovinskih sporazumih, z razvojem vseh držav pa naj bi se v času ti pogledi in razlike zmanjšale. Umik teh točk z razvojnega programa iz Dohe je napaka, saj analiziranje in tudi nezavezujoče diskusije kljub temu dodatno razjasnjujejo problematiko. Pozitiven vpliv na države članice, ki so predlagale ureditev področij, bi bile nadaljnje diskusije in analize, spremljanje tekoče problematike, povezane s temi vprašanji in pogledi. Trenutna stanja (ki so v nasprotju s prosto trgovino, ki, ne smemo pozabiti, pomaga razvoju držav in blaginji prebivalcev) pa so na dolgi rok oziroma za celostni in trajnostni razvoj nespremenljiva.

Velik problem predstavljajo standardi ravnanja z delovno silo. Le-ti so povezani s človekovimi pravicami in se jim ne moremo odpovedati. Vendar je na tem področju razviden razkorak med pogledi in stanjem med razvitimi, razvijajočimi in najmanj razvitimi državami. Na eni strani spoštovanje visokih standardov zahteva ogromna dodatna sredstva, ki pomembno vplivajo na ceno, na drugi strani absolutne in komparativne prednosti, ki izhajajo iz nespoštovanja standardov ali celo človekovih pravic. Ali gre pri tem za kršenje človekovih pravic in nelojalno konkurenco ali protekcijonizma domačega gospodarstva? Mislim, da gre v primeru razvitih držav deloma za protekcijonizem, v primeru ostalih držav pa deloma tudi za kršenje človekovih pravic, kar ni sprejemljivo. Vendar so tudi razlogi oziroma vzroki pomembni. Razvite države, ki spoštujejo standarde, čutijo pritisk prebivalcev in domačih podjetij, ki se srečujejo z močno konkurenco na svetovnem trgu – da se standardom ne smejo odpovedati, na drugi strani ostale države s kršenjem človekovih pravic dosegajo konkurenčnost. Možno rešitev vidim v postavljanju rokov za doseganje določene (primerljive) stopnje razvitosti, v katerem so možna odstopanja od standardov. Po tem roku naj standarde spoštujejo vsi, saj kršenje človekovih pravic, pa tudi ostalih pravil in načel na dolgi rok, ni sprejemljivo.

6 ZAKLJUČEK

Svetovna trgovinska organizacija pridobiva na pomenu, ne glede na vsa nasprotovanja. Njena moč, da ureja svetovno trgovanje, je izjemnega pomena, ker je samo tako lahko zagotovljena optimalno opravičena mednarodna menjava. Poudariti je treba njeno nevtralnost, ki se kaže v njenih končnih odločitvah.

Nastanek Svetovne trgovinske organizacije iz njenih predhodnic kaže, da je že pred desetletji obstajala močna težnja po ureditvi svetovne trgovine oziroma mednarodne menjave. Ko je prišlo do njenega dejanskega nastanka, je bil to na tem področju velik korak. Svetovna trgovinska organizacija ne ureja le področja trgovanja z blagom, temveč tudi s storitvami, intelektualno lastnino ... S stališča mednarodne trgovine je to pozitivno, ker je Svetovna trgovinska organizacija nevtralna institucija, ki stremi za pošteno trgovinsko menjavo. Posebno pomembna je za manj razvite države, ki imajo posebne privilegije in pomoči. Kljub posameznim pomanjkljivostim Svetovna trgovinska organizacija izrednega pomena za celotno svetovno gospodarstvo in je dvom v potrebo po njenem obstoju popolnoma odveč.

Vstop Slovenije v Svetovno trgovinsko organizacijo in v EU sta pomenili dve veliki prelomnici za našo državo, ki sta prinesli gospodarski razvoj in večje možnosti vključevanja slovenskih podjetij na svetovni trg. Slovenija se je soočila z dvojnimi izzivi. Na eni strani je bila pripadnica razvitega sveta, na drugi strani pa je sodila znotraj Evrope v njen manj razviti del, kar je pomenilo, da mora dohiteti razvitejše države. Ti dve dejanji sta pomenili nadaljnje liberaliziranje slovenskega gospodarstva, ki je imelo tudi negativne posledice. Številna podjetja so zaradi pritiska tuje konkurence propadla, kar je vodilo v brezposelnost ljudi. Velik šok je doživelo tudi slovensko kmetijstvo zaradi uvoza cenejše hrane.

Reforme, ki jih je morala uvesti so temeljile predvsem na gospodarski rasti. Prestrukturiranje gospodarstva je prineslo večjo konkurenčnost slovenskih podjetij. Slovenija je s pomočjo različnih regionalnih razvojnih programov določila prednostne programe. Veliko vložila v razvoj podjetij, povečale so se tudi investicije v našo državo ter investiranje slovenskih podjetij, predvsem na področja bivše Jugoslavije. Slovenija je v zadnjih letih močno povečala mednarodno majavo, vendar je še vedno uvoz blaga večji kot izvoz.

Naša država mora v prihodnosti izkoristiti predvsem priložnosti v državah JV Evrope in Skupnosti neodvisnih držav (SND). To so hitro rastoči trgi, ki zaradi različnih dejavnikov ponujajo številne priložnosti, a tudi neizogibna tveganja. Najbolj obetaven je ruski trg, saj je pričakovan njegov razcvet in ponuja možnosti vlaganja v podjetja, ter realni donos teh finančnih naložb.

Velika priložnost je tudi Srbija, ki je dokaj velik in relativno nerazvit trg. Ti dve državi povezuje nekdanja skupna država in hkrati dobro medsebojno poznavanje. Na

srbskem trgu je trenutno prisotnih okoli 400 slovenskih podjetij, Slovenija je hkrati tudi največji posamični investitor v Srbiji. Slovenijo in Slovenija kot njena

Slovenija mora nadaljevati z zastavljeno politiko. Odpirati mora predstavništva podjetij v tujih državah, hkrati pa se ne sme osredotočiti samo na blagovno menjavo, ampak mora krepiti odnose na vseh ravneh – znanstvenem, tehnološkem, na področju izobraževanja... Če se bo Slovenija držala načrtane politike in izkoriščala razmere, ki se ji bodo ponujale, bo zagotovo uspešna v trgovanju. Potrebno je vzpodbujati podjetništvo. Z gotovostjo lahko trdim da je še veliko rezerv v sodelovanju z že osvojenimi trgi in priložnosti na novih in hitro rastočih trgih.

LITERATURA:

1. Adesson, Kym. Globalization, WTO and ASEAN. Adelaide, University, Centre, for International Economic Studies. Sydney, 2001, str. 10 – 11)
2. Banka Slovenije. Letno poročilo, 2008. http://www.bsi.si/iskalniki/letna_porocila.asp?MapaId=709.
3. Belopavlovič, Nataša. Pokojninska reforma. Pravna praksa. Ljubljana, 2007, str. 5 - 6.
4. Bešter, Helena. Dodatno pokojninsko zavarovanje v Sloveniji. Bančni vestnik 53, Ljubljana, 2004, str. 26.
5. Bešter, Helena. Pokojninski sistemi v svetu in pri nas. Magistrsko delo, Center Marketing International, Ljubljana, 1996, str. 130 - 132.
6. Bjelić, Predrag: Svetska trgovinska organizacija. IGP "Prometej" Beograd, 2002, str. 7 - 128.
7. Bobek, Vito. 2002. Doktrine in instrumenti mednarodne menjave. Univerza v Mariboru, Maribor, 2002, 106 - 135.
8. Bogata, Maja. Svetovna trgovinska organizacija. Pravna praksa 385. Ljubljana, 1997, str. 32.
9. Čebular, Marija. Skupna trgovinska politika EU. Finance (Priloga) 235, Ljubljana, 2004, str. 17.
10. Damijan Pavlič, Jože. Mednarodna trgovinska politika. Ekonomska fakulteta, Ljubljana, 2003, str. 134.
11. Dubovski, Drago. Management mednarodnega poslovanja. Univerza na primorskem, Fakulteta za management, Koper, 2006, str. 50.
12. Gusel Leo in Vito Bobek. Sistemi in instrumenti mednarodne menjave. Ekonomsko-poslovna fakulteta, Maribor, 1997, str. 76 – 95.
13. Intriligator Michael D. Globalization of the World Economy: Potential Benefits and Costs and a Net Assessment. Working Paper No. 2. Los Angeles: Center for Globalization and Policy Research, UCLA, 2001, str.12.
14. Janjić, Brane. Agencija pred novimi izzivi. Naš stik, Ljubljana, 2006, str. 16 – 18.
15. Jerina, Metka. Kako bomo trgovali v EU. Gospodarski vestnik, Ljubljana, 2004, str. 14, 82
16. Kenda Vladimir in Vito Bobek. Osnove mednarodnih ekonomskih odnosov. Ekonomsko-poslovna fakulteta, Maribor, 2003, str. 167, 321 – 322.
17. Kennedy, Kevin C. Competition law and the World trade organization: the limits of multilateralism. Sweet & Maxwell, London, 2001, str. 67 – 95.
18. Kmet, Rotija. Razvoj informacijske družbe v Evropi in Sloveniji. Delovni zvezek urada za makroekonomske analize in razvoj. Urad Republike Slovenije za makroekonomske in razvoj, Ljubljana, 2001, str. 26.
19. Kranjc, Vesna. Zakon o javnem naročanju s komentarjem. Ljubljana GV Založba, 2004. str. 18—23.
20. Kumar, Andrej. Mednarodna ekonomika. Ekonomska fakulteta, Ljubljana, 2001, str. 183 - 184.
21. Kumar, Andrej. 2004/2005. Ekonomika Evrope in poslovanje z Evropsko unijo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta. str. 42 - 43)

22. Makarovič, Matej. 2008. Meje Evrope in globalizacija. Fakulteta za uporabne družbene študije v Novi gorici.
23. Mali, Maja. Neposredne tuje investicije v državah CEE. Diplomsko delo. Ekonomska fakulteta, Ljubljana, 2006, str. 6.
24. McGrew, A. Globalizacija in globalna politika. V J. Baylis & Smith (ur.) Globalizacija svetovne politike: uvod v mednarodne odnose. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, 2007, str. 26 – 27.
25. Pahor, Alenka. Javna naročila – analiza problemov, ponudnikov pri oddaji ponudb. Diplomsko delo. Ekonomska fakulteta, Ljubljana, 2000, str. 6 – 9.
26. Peklar, Leonardo F. Globalizacija (izzivi, pasti in priložnosti). Združenje Manager, Ljubljana, 1999, str. 8.
27. Potočnik, Janez. 2004. Slovenija ob vstopu v Evropsko unijo: stanje, problemi in izzivi. Ljubljana: Bančni vestnik.
28. Primec, Blanka. Zakon o javnem naročanju(ZNJ-1) s komentarjem. GV Založba, 2001, str. 21, 340.
29. Program reforme kmetijske politike 1999-2002. Ljubljana, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 1998, str. 5, 11 – 17.
30. Rose, Andrew K.. Do We Really Know that the WTO Increases Trade? NBER working paper#9273. Cambridge, 2002, str. 1 - 22.
31. Rose, Andrew K.. Does The WTO Make Trade More Stable. NBER working paper#10207. Cambridge, 2004, str. 1 - 13.
32. Rojec, Matija. Neposredne tuje investicije v Slovenijo. Trendi, razvoj in politika v obdobju 1997-1999. Urad RS za makroekonomske analize in razvoj, Ljubljana, str. 8 – 12.
33. Sasson, Enrico. Objectives and Results of the Uruguay Round; Multilateralism and Regionalism after Uruguay Round. Center for Economic Policy Research, London, 1997, str. 29 - 53.
34. Senjur, Marjan. Razvojna ekonomija: teorije in politike gospodarske rasti in razvoja. Ekonomska fakulteta, Ljubljana, 2002, str. 690.
35. Soros, George. Globalizacija. Učila International, Tržič, 2003, str. 29 - 53.
36. Subramanian Arvind, Shang-Jin Wei. The WTO Promotes Trade, Strongly but Unevenly. NBER working paper#10,024. Cambridge, 2003, str. 1 - 23.
37. Štiblar Franjo: Sanacija slovenskih bank: Zakaj zamuja njen zaključek in kako naprej? Gospodarska gibanja, Ljubljana, 1996, str. 27.
38. Štiblar Franjo. Svetovna kriza in Slovenci. Učila International, Tržič, 2008. str. 15 – 35.
39. Tratnik Matjaž. 1999. Mednarodno gospodarsko pravo. Maribor: Pravna fakulteta, str. 75.
40. Tratnik, Matjaž. Trgovinski odnosi Slovenije s tretjimi državami po vstopu v Evropsko unijo. Pravna praksa 3. Ljubljana, 2004, str. 23.
41. Tratnik, Matjaž in Ferčič, Aleš. Mednarodno gospodarsko pravo. Pravna fakulteta, Maribor, str. 89 – 90.
42. Učinki reforme kmetijske politike. 1. Konferenca DAES, 2001, str. 34.
43. Urad vlade RS za informiranje. Slovenija in Evropska unija – o pogajanjih in njihovih posledicah. Ljubljana, 2003, str. 78 - 79.

44. Uršič, Majda. Cilji in nameni izobraževanja v bančništvu. Bančni vestnik 54, Ljubljana, 2005, str. 13.
45. Vrhunec, Marko. Svet na razpotju. Samozaložba, Ljubljana, 1997, str. 11.

VIRI:

1. AGPTI- Agencija RS za gospodarsko promocijo in tuje investicije. Program Vlade RS za spodbujanje internacionalizacije podjetij za obdobje 2005-2009. 2005.
http://www.mg.gov.si/fileadmin/mg.gov.si/pageuploads/DEOT/Internacionalizacija_TNI/Program-Vlade-Republike-Slovenije-za-spodbujanje-internationalizacije-podjetij-za-obdobje-2005-2009.pdf (3.03.2009)
2. Carinski zakon, 1995. (Uradni list RS, št. 1/95, 28/95, 32/99, 40/99). (http://www2.gov.si/zak/Zak_vel.nsf/0/e3392fdb545a373c1256625003d683e?OpenDocument. (27.2.2009)
3. CEFTA. 2003. <http://www.ukom.gov.si/cefta2003/slo/cefta/zgodovina/> (28.2.2009).
4. Černetič. 2002. Obrazi globalizacije: <http://www.utrip.net/arhiv/html/apr02/10.htm>. (15.3.2009)
5. European Works Council. 2009. EU in globalizacija. http://www.ewc-finance.be/home/index.cfm?contentId=3_eu_globalisering&langId=sl (1.3.2009)
6. Evropa v 12. poglavjih 2009. http://europa.eu/abc/12lessons/lesson_1/index_sl.htm. (4.2.2009)
7. Evropska cona proste carine (EFTA). Carinska uprava Republike Slovenije. http://www.carina.gov.si/si/informacije/podjetja/poreklo_bлага/preferencialno_poreklo/evropska_cona_proste_trgovine_efta/. (5.3.2009)
8. EUREKA. 2009. <http://www.rtd.si/slo/medn/eureka/kontakti.asp> (28.2.2009)
9. Dulc, Janez Protokol PECA. <http://www.janezdulc.com> (1.3.2009)
10. Delo (2006): Evropski parlament podprl direktivo o storitvah. <http://www.delo.si/clanek/33161> (12.02.2009).
11. Globalna finančna kriza. Zgodovinska priložnost za spremembe. <http://casinocrash.org/?p=541> (16.3.2009)
12. Gospodarska zbornica Slovenije. Instrumenti zunanjetrgovinske politike EU. <http://www.gzs.si/slo/panoge/10335> (29.9.2009)
13. Gospodarska zbornica Slovenije. Smernice in priporočila za izvajanje pristopa LEADER v Republiki Sloveniji v programskem obdobju 2007 – 2013. Ljubljana, MKGP, str. 36. http://www.arsktrp.gov.si/pageuploads/Breda/gradiva/smernice/_LEADER_1-10-konsolidarno.pdf.
14. Hribar Jožica. (2004). Reforma skupne kmetijske politike EU. Kmečki glas. http://www.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/reformaEU_medium_res.pdf (25.7.2009)

15. Izvozno okno:
http://www.izvoznookno.si/mednarodno_trgovanje/ukrepi_trgovinske_politike/uvozna_dovoljenja/ (29.9.2009)
16. Ministrstvo za ekonomske odnose in razvoj. 1996. Slovenija: Strategija ekonomskih odnosov s tujino – od pridruženega do polnopravnega članstva v Evropski uniji , str. 36.
17. Ministrstvo za finance, Statistični podatki o javnih naročilih oddanih v letu 2007, http://www.mf.gov.si/slov/javnar/statJN%202007%20maj11_www%20_2_.pdf
18. Ministrstvo za gospodarstvo. Bela knjiga o trgovini in investicijah, Ministrstvo za gospodarstvo 2007, str.7. http://www.mg.gov.si/fileadmin/mg.gov.si/pageuploads/DEOT/BELA_KNJIGA_koncna_verzija.pdf (3.3.2009)
19. Ministrstvo za gospodarstvo (2003). Ekonomski odnosi s tujino. http://www.mg.gov.si/si/delovna_podrocja/ekonomski_odnosi_s_tujino/multilateralni_ekonomski_odnosi/ (3.3.2009)
20. Ministrstvo za gospodarstvo. Mednarodno sodelovanje. http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika/mednarodno_sodelovanje/index.php (15.3.2009)
21. Ministrstvo za zunanje zadeve. Slovenija v Natu. http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika/nato/ (5.3.2009)
22. OECD.2009. http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika/gospodarska_diplomacija/oecd/. (1.3.2009)
23. OZN, 2009b http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika/organizacija_zdruzenih_narodov_ozn/ (1.3.2009)
24. Razgledi. Velika rast na vrhuncu zlate dobe, 2009. <http://razgledi.net/blog/2009/06/06/javna-narocila-2007-velika-rast-na-vrhuncu-zlate-dobe/> (25.2.2009)
25. RIS, Raba interneta v Sloveniji. 2009. http://www.ris.org/2009/05/Domov_/Poslovna_raba_interneta/mobilna_telefonia/. (25.2.2009)
26. Skupna carinaka tarifa. Carinska uprava Republike Slovenije. http://www.carina.gov.si/si/informacije/podjetja/carinska_tarifa/skupna_carinska_tarifa/. (22.2.2009)
27. TARIC. Carinska uprava Republike Slovenije. http://www.carina.gov.si/si/informacije/podjetja/carinska_tarifa/taric_podatkovna_zbirka_dajatev_in_drugih_ukrepov/. (22.2.2009)
28. WTO, 2009a. Understanding the WTO: basics. http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/10ben_e10b00_e.htm
29. WTO, 2009 b. Measuring Trade in Services. A training module produced by WTO/OMC in collaboration with the Inter-agency Task Force on Statistics of International Trade in Services. http://www.wto.org/english/res_e/services_training_module_e.pdf. (25.2.2009)

30. WTO, 2009 c. 10 Benefits of the WTO trading system .
http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/10ben_e/tif_e/fact_e.htm
(25.2.2009)
31. WTO, 2009 d. World Trade Report.
http://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/anrep_e/anre09_epdf
(25.2.2009)
32. WTO, 2009 e. Understanding the WTO: the organization.
http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org1_e.htm
(24.2.2009)
33. WTO, 2009 g. 10 benefits of the WTO trading system.
http://www.wto.org./english/thewto_e/whatis_e/10ben_e10b00_e.htm
(20.2.2009)
34. WTO, 2009 h. Marrakesh Agreement Establishing the World Trade Organization.
http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/04-wto_e.htm(25.2.2009).
35. WTO, 2009 i. Ministerial conferences.
http://www.wto.org./english/thewto_e/minist_e/minist_e.htm (25.2.2009)
36. WTO, 2009 k. Least-developed countries
http://www.wto.org./english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org7_e.htm
(25.2.2009)
37. WTO, 2009 l. Marrakesh agreement establishing the WTO
http://www.wto.org./english/doch_e/legal_e/04-wto_e.htm
38. WTO, 2009n.
http://www.wto.org/english/theWTO_e/whatis_e/tif_e/org6_e.htm.
(26.2.2009)
39. Časopis Finance. 2006. CEFTA ima šest novih članic.
<http://www.finance.si/171010> (28.2.2009)
40. Novice 24 ur
http://novice24.com/story.php?title=Pahor_Francija_in_Slovenija_zaveznici_pri_rescaronevanju_krize_v_OECD_najbrz_v_letu_2010_zbirno (1.3.2009)
41. STA, Slovenska tiskovna agencija, EU v letu 2007 povečala investicije po svetu za 50%. <http://www.sta.si/vest.php?s=s&id=1285644&pr=1> (5.3. 2009).
42. Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj. 2005. Strategija razvoja Slovenije, str. 13 - 15.
http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/projekti/02_StrategijarazvojaSlovenije.pdf (2.3.2009)
43. Uredba Sveta (EGS) št. 2658/87.
http://www.carina.gov.si/si/informacije/podjetja/carinska_tarifa/skupna_carinska_tarifa/
44. Zakon o bančništvu, 1999 (Uradni list RS št. 7/1999). <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=19997&stevilka=286> (5.3.2009).
45. Zakon o carinski tarifi, 1995. (Uradni list RS št. 74/95).
http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r01/predpis_ZAKO1351.htm (27.2.2009)
46. Zakon o elektronskih telekomunikacijah (Uradni list RS št. 43/2004).
<http://www.uradni-list.si/1/content?id=48643> (5.3.2009)

47. Zakon o javnem naročanju (Uradni list RS št. 16/2008). http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r08/predpis_ZAKO4298.html (3.3.2009)
48. Zakon o nadzoru državnih pomoči (Uradni list RS št.1/2000) http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r04/predpis_ZAKO2264.html (1.3.2009)
49. Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju. (Uradni list RS, št. 106/99) http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r01/predpis_ZAKO1431.ht (6.3.2009)
50. Zakon o ratifikaciji Marakeškega sporazuma o ustanovitvi Svetovne trgovinske organizacije. (Uradni list RS, št. 36/1995). <http://www.ius.info/BAZE/Regi/F/B9502BIN.htm>.
51. Zakon o telekomunikacijah (Uradni list RS št. 35/1997). <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=199735&stevilka=1948> (5.3.2009)
52. Zakon o telekomunikacijah (Uradni list RS, št. 30/2001) <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200130&stevilka=1831> (5.3.2009)
53. ZMAR - Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj. (2009). Globalizacija svetovnega gospodarstva. <http://gov.si.zmar/sgrs/pdf-b/2-1.pdf>. (13.3.2009)

SEZNAM SLIK IN TABEL

Slike:

Slika 1: Organizacijska struktura STO	10
Slika 2: Struktura STO	13

Tabele:

Tabela 1: Pogajalski krogi GATT	6
Tabela 2: Dodatna področja v okviru GATT in GATS	8
Tabela 3: Ministrske konference STO	11
Tabela 4: Odbori v STO	14
Tabela 5: Proračun STO v letih 2001–2009	17
Tabela 6: Izvoz, uvoz in pokritost uvoza z izvozom Slovenije v letih 2002 - 2008....	28
Tabela 7: Največji naročniki Javnih naročil v Sloveniji v letu 2007.....	33
Tabela 8: Energetska bilanca 2002 – 2007.....	39

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

ACP – Afriška, karibska in pacifiška skupina
AGPTI – Agencija RS za gospodarsko promocijo in tuje investicije
ASEAN – Združenje južno in vzhodnoazijskih narodov
ATRP – Agencija za telekomunikacije in radiodifuzijo RS
CZ – Carinski zakon
DSU – Sporazum o reševanju sporov
EGS – Evropska gospodarska skupnost
EIB – Evropska investicijska banka
EGS – Evropska gospodarska skupnost
EOT – Evropski odnosi s tujino
ESJP – Evropska skupnost za premog in jeklo
EU – Evropska unija
EZ – Energetski zakon
GATS – Splošni sporazum o trgovini s storitvami
GATT – Splošni sporazumi o carinah in trgovini
ILO – Mednarodna organizacija dela
IMF – Mednarodni denarni sklad
ITC – Mednarodni trgovinski center
ITO – Mednarodna trgovinska organizacija
MADB – Market Access Database
MEA – Multilateralni sporazum o okolju
MERCOSUR – Skupni trg južne cone
MDS – Mednarodni denarni sklad
NAFTA – Severnoameriški sporazum o prosti trgovini
NPVO – Nacionalni program varstva okolja
NTI – Neposredne tuje investicije
OECD – Organizacija za ekonomsko sodelovanje in razvoj
OZN – Organizacija združenih narodov
PECA – Pridružitveni sporazum z EU
RS – Republika Slovenija
STO - Svetovna trgovinska organizacija
SELA – Latinskoameriški ekonomski sistem
SEV – Svet za vzajemno in ekonomsko pomoč
SND – Skupnost neodvisnih držav
STP – Skupna trgovinska politika
TARIC – Tarif Integre de la Communaute
TRIMS – Sporazum o investicijskih ukrepih
TRIPS – Sporazum o zaščiti pravic intelektualne lastnine
TPRM – revizija trgovinskih politik
UN – Organizacija združenih narodov
WB – Svetovna banka
ZBan – Zakon o bančništvu
ZCT – Zakon o carinski tarifi
ZEKom – Zakon o elektronskih komunikacijah

ZDP – Zakon o deviznem poslovanju
ZJN – Zakon o javnih naročilih
ZNDP – Zakon o nadzoru državnih pomoči
ZPIZ – Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju
ZTP – Zunanja trgovinska politika
ZTel – Zakon o telekomunikacijah

PRILOGE

Priloga 1: Države članice Svetovne trgovinske organizacije in z datumi vključitve

1.	Albanija, 8. september 2000	78.	Latvija, 10. februar 1999
2.	Angola, 23. november 1996	79.	Lesoto, 31. maj 1995
3.	Antigva in Barbuda, 1. januar 1995	80.	Liechtenstein, 1. september 1995
4.	Argentina, 1. januar 1995	81.	Litva, 31. maj 2001
5.	Armenija, 5. februar 2003	82.	Luksemburg, 1. januar 1995
6.	Avstralija, 1. januar 1995	83.	Macao, China, 1. januar 1995
7.	Avstrija, 1. januar 1995	84.	Madagaskar, 17. november 1995
8.	Bahrajn, 1. januar 1995	85.	Madžarska, 1. januar 1995
9.	Banladeš, 1. januar 1995	86.	Malavi, 31. maj 1995
10.	Barbados, 1. januar 1995	87.	Maldivi, 31. maj 1995
11.	Belgija, 1. januar 1995	88.	Malezija, 1. januar 1995
12.	Belize, 1. januar 1995	89.	Mali, 31. maj 1995
13.	Benin, 22. februar 1996	90.	Malta, 1. januar 1995
14.	Bolivija, 12. september 1995	91.	Maroko, 1. januar 1995
15.	Bocvana, 31. maj 1995	92.	Mauritius, 1. januar 1995
16.	Braziliya, 1. januar 1995	93.	Mavretanija, 31. maj 1995
17.	Brunej, 1. januar 1995	94.	Mexico, 1. januar 1995
18.	Bolgarija, 1. december 1996	95.	Moldavija, 26. julij 2001
19.	Burkina Faso, 3. junij 1995	96.	Mongolija, 29. januar 1997
20.	Burundi, 23. julij 1995	97.	Mozambik, 26. avgust 1995
21.	Cape Verde, 23. julij 2008	98.	Mjanmar, 1. januar 1995
22.	Ciper, 30. julij 1995	99.	Namibija, 1. januar 1995
23.	Čad, 19. oktober 1996	100.	Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija (FYROM), 4. april 2003
24.	Češka, 1. januar 1995	101.	Nemčija, 1. januar 1995
25.	Čile, 1. januar 1995	102.	Nepal, 23. april 2004
26.	Danska, 1. januar 1995	103.	Niger, 13. december 1996
27.	Demokratska republika Kongo, 1. januar 1997	104.	Nigerija, 1. januar 1995
28.	Dominika, 1. januar 1995	105.	Nikaragva, 3. september 1995
29.	Dominikanska republika, 9. marec 1995	106.	Nizozemska (Kraljevina v Evropi in Nizozemski Antili), 1. januar 1995
30.	Džibuti, 31. maj 1995	107.	Norveška, 1. januar 1995
31.	Egipt, 30. junij 1995	108.	Nova Zelandija, 1. januar 1995
32.	Ekvador, 21. januar 1996	109.	Oman, 9. november 2000
33.	El Salvador, 7. maj 1995	110.	Pakistan, 1. januar 1995
34.	Estonija, 13. november 1999	111.	Panama, 6. september 1997
35.	Evropska unija, 1. januar 1995	112.	Papua Nova Gvineja, 9. junij 1996
36.	Fidži, 14. januar 1996	113.	Paragvaj, 1. januar 1995
37.	Filipini, 1. januar 1995	114.	Peru, 1. januar 1995
38.	Finska, 1. januar 1995	115.	Poljska, 1. julij 1995
39.	Francija, 1. januar 1995	116.	Portugalska, 1. januar 1995
40.	Gabon, 1. januar 1995	117.	Romunija, 1. januar 1995
41.	Gambija, 23. oktober 1996	118.	Ruanda, 22. maj 1996
42.	Gana, 1. januar 1995	119.	Saint Lucia, 1. januar 1995
43.	Grenada, 22. februar 1996	120.	Saint Kitts in Nevis, 21. februar 1996
44.	Grčija, 1. januar 1995	121.	Saint Vincent in Grenadine, 1. januar 1995

45.	Gruzija, 14. junij 2000	122.	Salomonovi otoki, 26. julij 1996
46.	Gvajana, 1. januar 1995	123.	Savdska Arabija, 11. december 2005
47.	Gvatemala, 21. julij 1995	124.	Senegal, 1. januar 1995
48.	Gvineja, 25. oktober 1995	125.	Sierra Leone, 23. julij 1995
49.	Gvineja Bissau, 31. maj 1995	126.	Singapur, 1. januar 1995
50.	Haiti, 30. januar 1996	127.	Slonokoščena obala, 1. januar 1995
51.	Honduras, 1. januar 1995	128.	Slovaška, 1. januar 1995
52.	Hong Kong, Kitajska, 1. januar 1995	129.	Slovenija, 30. julij 1995
53.	Hrvaška, 30. november 2000	130.	Srednjeafriška republika, 31. maj 1995
54.	Indija, 1. januar 1995	131.	Surinam, 1. januar 1995
55.	Indonezija, 1. januar 1995	132.	Švazi, 1. januar 1995
56.	Irska, 1. januar 1995	133.	Španija, 1. januar 1995
57.	Italija, 1. januar 1995	134.	Šrilanka, 1. januar 1995
58.	Islandija, 1. januar 1995	135.	Švedska, 1. januar 1995
59.	Izrael, 21. april 1995	136.	Švica, 1. julij 1995
60.	Jamajka, 9. marec 1995	137.	Tajska, 1. januar 1995
61.	Japonska, 1. januar 1995	138.	Tanzanija, 1. januar 1995
62.	Jordanija, 11. april 2000	139.	Togo, 31. maj 1995
63.	Južna Afrika, 1. januar 1995	140.	Tonga, 27. julij 2007
64.	Kambodža, 13. oktober 2004	141.	Trinidad in Tobago, 1. marec 1995
65.	Kamerun, 13. december 1995	142.	Tunizija, 29. marec 1995
66.	Kanada, 1. januar 1995	143.	Turčija, 26. marec 1995
67.	Katar, 13. januar 1996	144.	Uganda, 1. januar 1995
68.	Kenija, 1. januar 1995	145.	Ukrajina, 16. maj 2008
69.	Kirgiška republika, 20. december 1998	146.	Urugvaj, 1. januar 1995
70.	Kitajska, 11. december 2001	147.	Venezuela (Bolivarske republike), 1. januar 1995
71.	Kitajski Taipei, 1. januar 2002	148.	Vietnam, 11. januar 2007
72.	Kolumbija, 30. april 1995	149.	Zambija, 1. januar 1995
73.	Kongo, 27. marec 1997	150.	Zimbabve, 5. marec 1995
74.	Koreja, Republika, 1. januar 1995	151.	Združeni arabski emirati, 10. april 1996
75.	Kostarika, 1. januar 1995	152.	Združeno kraljestvo, 1. januar 1995
76.	Kuba, 20. april 1995	153.	Združene države Amerike, 1. januar 1995
77.	Kuwait, 1. januar 1995		

Vir: Word Trade Organization 2009.

Priloga 2: Države opazovalke

Afganistan, 2004	Ekvatorialna Gvineja, 2008	Ruska federacija, 1993
Alžirija, 1987	Etiopija, 2003	Samoa, 1998
Andora, 1999	Iran, 2005	Sao Tome in Principe, 2005
Azerbajdžan, 1997	Irak, 2004	Srbija, 2004
Bahami, 2001	Jemen, 2000	Sejšeli, 1995
Belorusija, 1993	Kazahstan, 1996	Sudan, 1994
Butan, 1999	Komori, 2007	Tadžikistan, 2001
Bosna in Hercegovina, 1999	Libanon, 1999	Uzbekistan, 1994
Črna gora, 2004	Liberija, 2007	Vatikan (Sveti sedež)
Demokratska ljudska republika Laos, 1997	Libija, 2004	Vietnam, 1995

Vir: Word Trade Organization 2009.

IZJAVA O AVTORSTVU IN NAVEDBA LEKTORJA

Spodaj podpisana ROMANA ŠTEFANČIČ, rojena 28. 07. 1973, študentka visokošolskega strokovnega študija JAVNA UPRAVA – IZREDNI ŠTUDIJ, izjavljam, da je diplomsko delo z naslovom SVETOVNA TRGOVINSKA ORGANIZACIJA IN SLOVENIJA moje avtorsko delo. Strinjam se tudi z objavo diplomskega dela na internetu.

Diplomsko delo je lektorirala JOŽICA KODER.

Študentka:

ROMANA ŠTEFANČIČ

Lektorica:

JOŽICA KODER